

BÉKÉSCSABAI KISTÉRSÉG TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA

II. kötet

Területfejlesztési stratégia

Békéscsaba és Térsége Többcélú Önkormányzati Kistérségi Társulás megbízásából

készítette:

***a Magyar Tudományos Akadémia
Regionális Kutatások Központja
Alföldi Tudományos Intézet***

Békéscsaba, 2006. május

Szerkesztő:

Dr. Nagy Erika

Szerzők:

Dr. Baukó Tamás

Belanka Csaba

Duray Balázs

Duray Miklósné

Dr. Kugler József

Dr. Nagy Erika

Dr. Nagy Gábor

Dr. Nagy Imre

Nagy Terézia

Dr. Pál Viktor

Pocsajiné Fábián Magdolna

Dr. Timár Judit

Tartalom

ELŐZMÉNYEK.....	7
A tervezés elvi és módszertani keretei.....	7
A jövőkép tartalma.....	7
A TÉRSÉGFEJLESZTÉS CÉLRENDSZERE, FEJLESZTÉSI IRÁNYAI	9
I.1. CÉL: A HELYI TÁRSADALOM FEJLESZTÉSE	11
I.1.1. rész cél: A civil szervezetek erősítése és kistérségi együttműködésük ösztönzése.....	11
I.1.2. rész cél: A kulturális szolgáltatások bővítése	12
I.2. CÉL: AZ EGÉSZSÉGÜGYI, OKTATÁSI, SZOCIÁLIS SZOLGÁLTATÁSOK HOZZÁFÉRHETŐSÉGÉNEK ÉS SZÍNVONALÁNAK NÖVELÉSE	13
I.2.1. rész cél: Az iskolarendszerű oktatás feltételrendszerének javítása, színvonalának emelése ...	13
I.2.2. rész cél: Az egészségi állapot és az egészségügyi ellátás minőségének javítása.....	14
I.2.3. rész cél: A rászorultak és kirekesztettek szociális ellátása és támogatása	16
I.3. CÉL: A SZAK-, FELNÖTT- ÉS FELSŐFOKÚ KÉPZÉS ÖSSZEHANGOLÁSA A MUNKAERŐ-PIACI IGÉNYEKKEL	19
I.3.1. rész cél: A képzési, szakképzési intézmények integrációjának erősítése, a képzési struktúra megújítása	19
I.3.2. rész cél: A felsőfokú képzésben résztvevő intézmények tevékenységének összehangolása, a képzési irányok bővítése	20
II.1. CÉL: A HELYI ÉRTÉKEK ÉS KAPCSOLATI TŐKÉK KIAKNÁZÁSA A KISVÁLLALKOZÁSOK MEGERŐSÍTÉSE ÉRDEKÉBEN.....	23
II.1.1. rész cél: A vállalkozások és az önkormányzatok kapcsolatának javítása, a térségi együttműködések ösztönzése	23
II.1.2. rész cél: Az értékmegőrzést is segítő gazdaság szerkezet-váltás ösztönzése (kézműves hagyományok; ökológiai adottságok).....	24
II.2. CÉL: A TÉRSÉGBEN ELŐÁLLÍTOTT ALAPANYAGOK, TERMÉKEK FELDOLGOZOTTSÁGI FOKÁNAK NÖVELÉSE ..	25
II.2.1. rész cél: Célzott befektetés-ösztönzés.....	25
II.3. CÉL: A TÉRSÉGI VÁLLALKOZÁSOK VERSENYKÉPESSÉGÉNEK ERŐSÍTÉSE	27
II.3.1. rész cél: A térségi vállalkozások működését, piaci alkalmazkodását segítő tudás és információk áramlásának biztosítása, az inkubációs tevékenység kiterjesztése	27
II.3.2. rész cél: A térségi vállalkozások innovációs potenciáljának erősítése	28
II.4. CÉL: A TÉRSÉGI GAZDASÁG GLOBÁLIS BEÁGYAZOTTSÁGÁNAK ERŐSÍTÉSE	31
II.4.1. rész cél: Beszállítói kapcsolatok kiépítésének a támogatása	31
II.4.2. rész cél: A térségi vállalatok sikeres integrálása a Szeged Biopolisz Programba	32

II.5. CÉL: A KÖZÉP-BÉKÉSI EGYÜTTMŰKÖDÉSBEN REJLŐ LEHETŐSÉGEK KIHASZNÁLÁSA	33
II.5.1. rész cél: Térségi jövőképre épülő marketingstratégia kialakítása	33
II.5.2. rész cél: Komplex turisztikai csomagok kialakítása, a térségi idegenforgalmi potenciálok integrálásával	34
III.1. CÉL: ÉLHETŐ ÉS VONZÓ TELEPÜLÉSKÖRNYEZET KIALAKÍTÁSA	35
III.1.1. rész cél: A települési infrastruktúra-hálózatok fejlesztése	35
III.1.2. rész cél: Az épített és természeti környezet fejlesztése, minőségének javítása	36
III.2. CÉL: VERSENYKÉPESSÉGET ERŐSÍTŐ TÉRSÉGI HÁLÓZATI KAPCSOLATOK FEJLESZTÉSE	39
III.2.1. rész cél: A településközi infrastruktúra-összeköttetések kiépítése, javítása – közutak, informatikai hálózat	39
III.2.2. rész cél: Az ár-, bel- és csapadékvíz-problémák integrált térségi kezelése	40
III.2.3. rész cél: A környezetkímélő hulladékgazdálkodás kereteinek kialakítása	41
III.3. CÉL: AZ INFORMÁCIÓS, KÖZLEKEDÉSI ÉS LOGISZTIKAI CSOMÓPONT-SZEREPE ERŐSÍTÉSE	43
III.3.1. rész cél: Nagytérségi és nemzetközi közlekedési csomóponti szerep erősítése	43
III.3.2. rész cél: Logisztikai és azt támogató informatikai fejlesztések	44
TÁRSADALMI, GAZDASÁGI ÉS KÖRNYEZETI HATÁSVIZSGÁLAT	47
Társadalmi hatások	47
Gazdasági hatások	48
Környezeti hatások	50

A tervezés elvi és módszertani keretei

A Békéscsabai kistérség területfejlesztési stratégiája több hónapig tartó feltáró-tervező munka eredménye. Ennek során felhasználtuk azokat a következtetéseket és tanulságokat is, amelyeket a Békéscsaba számára készített városfejlesztési stratégia készítése során szűrtünk le – hiszen a mintegy másfél évig tartó tervezés során a helyi folyamatok térségi/területi beágyazottságát tartottuk szem előtt, s ezt az elvet érvényesítettük a koncepció kidolgozásakor is.

A helyzetértékelés és a térséget érintő, különböző szintű tervdokumentumok áttekintése során két alapvető dilemma merült fel. Az egyik a kistérségi együttműködés tartalmát érintette: a koncepció készítésének időpontjáig a legnagyobb előrelépés az intézményi-szolgáltató háttér bizonyos elemei térségi kereteinek kialakításában történt, hiányoztak azonban az ágazati kereteken átívelő, integrált megközelítést igénylő, közös területfejlesztési célok – a térség inkább szerveződő igazgatási egységként, mint önálló, sajátos vonásokkal rendelkező entitásként formálódott a tervezési folyamat kezdetéig. A másik kérdés a jelenlegi, strukturált (ágazati, illetve különböző területi szinteken formálódó) tervezési keretek között fennmaradó mozgástér a kistérségek számára, hiszen az uniós, a nemzeti és a regionális szintű dokumentumok célrendszere, prioritásai a forráshiányos térségek (önkormányzatok) számára kijelölik a lehetséges fejlesztési irányokat.

Ebben a helyzetben kétféle tervezői gyakorlat alkalmazható. "Technokrata", projekt-orientált szemlélettel közelítve a kérdést, a nemzeti szintű forráselosztás jelenlegi és várható (átalakuló) struktúrájához kell igazodni, elsősorban a közös feladatok (szolgáltatások) kereteinek kialakítására/fejlesztésére koncentrálni, tovább lépve a többcélú társulás működtetésében. A másik lehetőség a holisztikus tervezés megvalósítása, amelynek során a térségben élők szükségleteiből kiindulva átfogó, stratégiai jellegű koncepció készül a térség számára. A Békéscsabai kistérség által a tervezéssel megbízott MTA RKK ATI Békéscsabai Osztálya ez utóbbi gyakorlatot alkalmazta (folytatta). A tervezés szemléletére ebből fakadóan a nyitottság jellemző, a rendelkezésre álló dokumentumok, adatok és kérdőíves felmérések eredményeinek feldolgozása mellett a térségi szereplőkkel folytatott kommunikációra (interjúk) is építkeztünk a helyzetértékelés és a stratégia elkészítése során is. A tervezés harmadik – stratégiai programozási – szakaszában is ezt a gyakorlatot folytatjuk: a térségi szereplőket fókuszcsoportos beszélgetések és személyes egyeztetések formájában vonjuk be a munkába.

A jövőkép tartalma

- A tervezés elvi keretei összhangban vannak az Európai Unió lisszaboni és göteborgi stratégiai célkitűzéseivel és a nemzeti tervdokumentumokkal.
- A kistérségi stratégia középpontjába – a Békéscsaba számára megfogalmazott, növekedés-orientált jövőképet figyelembe véve – a *társadalmi és környezeti fenntarthatóság* áll, amelynek *alapvető feltételeként* jelenik meg a *térség versenyképességének* és globális beágyazódásának erősítése, a *partnerség* – a térségi

együttműködés erősítése és helyi/térségi döntések társadalmisítása –, valamint az *esélyegyenlőség elvének érvényesítése*.

- A térség fejlődésében tehát a piaci mechanizmusok mellett fontos szerepet kapnak a *térségi szereplők* annak érdekében, hogy a gazdasági növekedés a társadalom minél szélesebb rétegeinek biztosítson javuló életkörülményeket. Ebben a jövőképben a helyi és térségi társadalmi kohézió, a kötődés erősítése, a hálózatépítés fontos szerepet kap.
- A fenti elvek előtérbe helyezését egyrészt a kistérség (mint intézmény) jelenlegi (formálódó-alakuló) állapota, másrészt az itt zajló gazdasági-társadalmi folyamatok indokolják. Ugyanakkor – figyelembe véve a demográfiai és gazdasági szempontból is meghatározó szerepet betöltő Békéscsaba által követett stratégia tartalmát –, a térség megfelelő keretet (léptéket) jelenthet a gazdasági növekedés terei mellett az élhető lakókörnyezet, a rekreáció, az ökológiai adottságokhoz igazodó gazdasági tevékenységek és a közösségi élet tereinek tervezéséhez – illeszkedve a közép-békési térség fejlesztési prioritásaihoz is.
- A fenti elvekhez igazodó, 15 évre szóló jövőkép tartalmát – az elvek és célok szintjén – az uniós, a nemzeti és regionális (DAROP, pólus-program, közép-békési térség,) tervdokumentumokhoz igazodva fogalmaztuk meg, középpontjába a Békéscsaba gazdasági dinamizmusára épülő, az életminőséget javító, környezetileg és társadalmi szempontból fenntartható, integrált térségi fejlődést állítottuk.
- A megvalósítás érdekében a térség versenyképességének, valamint a lakosság életminőségének javítását szolgáló célokat és részcélokat fogalmaztunk meg, amelyek eléréséhez a térségi (társadalmi) kapcsolati hálókat erősítése és az ezekben rejlő lehetőségek kiaknázása, a szolgáltatói-intézményi háttér térségi együttműködéssel történő fejlesztése, az információáramlás (valamennyi térségi szereplőt érintő) elősegítése, valamint a helyi és térségi szintű környezetgazdálkodás és infrastrukturális rendszerek fejlesztése szükséges. Tehát mind a térségi erőforrások mobilizálása, mind az átalakulással/változással járó konfliktusok kezelése hangsúlyos eleme a stratégiának.

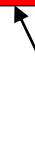
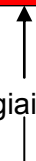
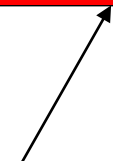
A jövőképben vázolt célok megvalósításának feltétele – a széleskörű társadalmi elfogadottság és támogatottság mellett – az *elégletes és hatékony eszköz- és intézményrendszer*, amely kistérségi szinten jelenleg csupán részben áll rendelkezésre. Ugyanakkor több cél, feladat csak a térség határain túlnyúló együttműködése keretei között valósulhat meg (illetve szerveződik jelenleg is). Ezért a célokat (részcélokat) a megvalósítás belső logikáját megjelenítve, hierarchiába rendeztük, s ugyanakkor a célstruktúrában érvényesítettük a területiséget is: a feladatokat azon szintekhez rendeltük, ahol a kompetenciák, a háttérintézmények és (részben) a források rendelkezésre állnak a megvalósításhoz, illetve a kezdeményezéshez. Ennek megfelelően, lokális, kistérségi a *közép-békési térség keretei* között megvalósítható célokat, stratégiai feladatokat fogalmaztunk meg. Ebből következik, hogy a kistérség jövőképe – jövője – *tágabb térségi összefüggésben* értelmezhető, a helyi, térségi szereplők összefogása (partnersége) mellett a nyitottság, a külső szereplőkkel történő folyamatos, rugalmas együttműködés jelenheti az alapját az élhető, biztonságot nyújtó, vonzó Békéscsabai kistérségnek.

A TÉRSÉGFEJLESZTÉS CÉLRENDSZERE, FEJLESZTÉSI IRÁNYAI

Alapcél:

Békéscsaba gazdasági dinamizmusára épülő, az életminőséget javító, környezetileg és társadalmi szempontból fenntartható, integrált térségi fejlődés

Stratégiai célok

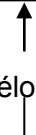

I.
Az egészséges életmód és a munkapiaci alkalmazkodás feltételeinek javítása, a társadalmi szolidaritás és a térségi kötődés erősítése

II.
A térségi gazdaság versenyképességének javítása a szerkezetátalakítás és a foglalkoztatás-bővítés ösztönzésével

III.
A térség versenyképességét erősítő a civilizációs javak gyors elérését és kellemes lakókörnyezet kialakítását segítő, hatékony infrastruktúra kiépítése

Célok

Lokális
1. A helyi társadalom fejlesztése

Kistérségi
2. Az egészségügyi, oktatási, szociális szolgáltatások hozzáférhetőségének és színvonalának növelése

KBC
3. A szak-, felnőtt- és felsőfokú képzés összehangolása a munkaerő-piaci igényekkel

1. A helyi értékek és kapcsolati tőkék kiaknázása a kisvállalkozások megerősítése érdekében

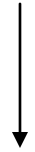
2. A térségben előállított alapanyagok, termékek feldolgozottsági fokának növelése
3. A térségi vállalkozások versenyképességének erősítése

4. A térségi gazdaság globális beágyazottságának erősítése
5. A közép-békési együttműködésben rejlő gazdasági lehetőségek kihasználása

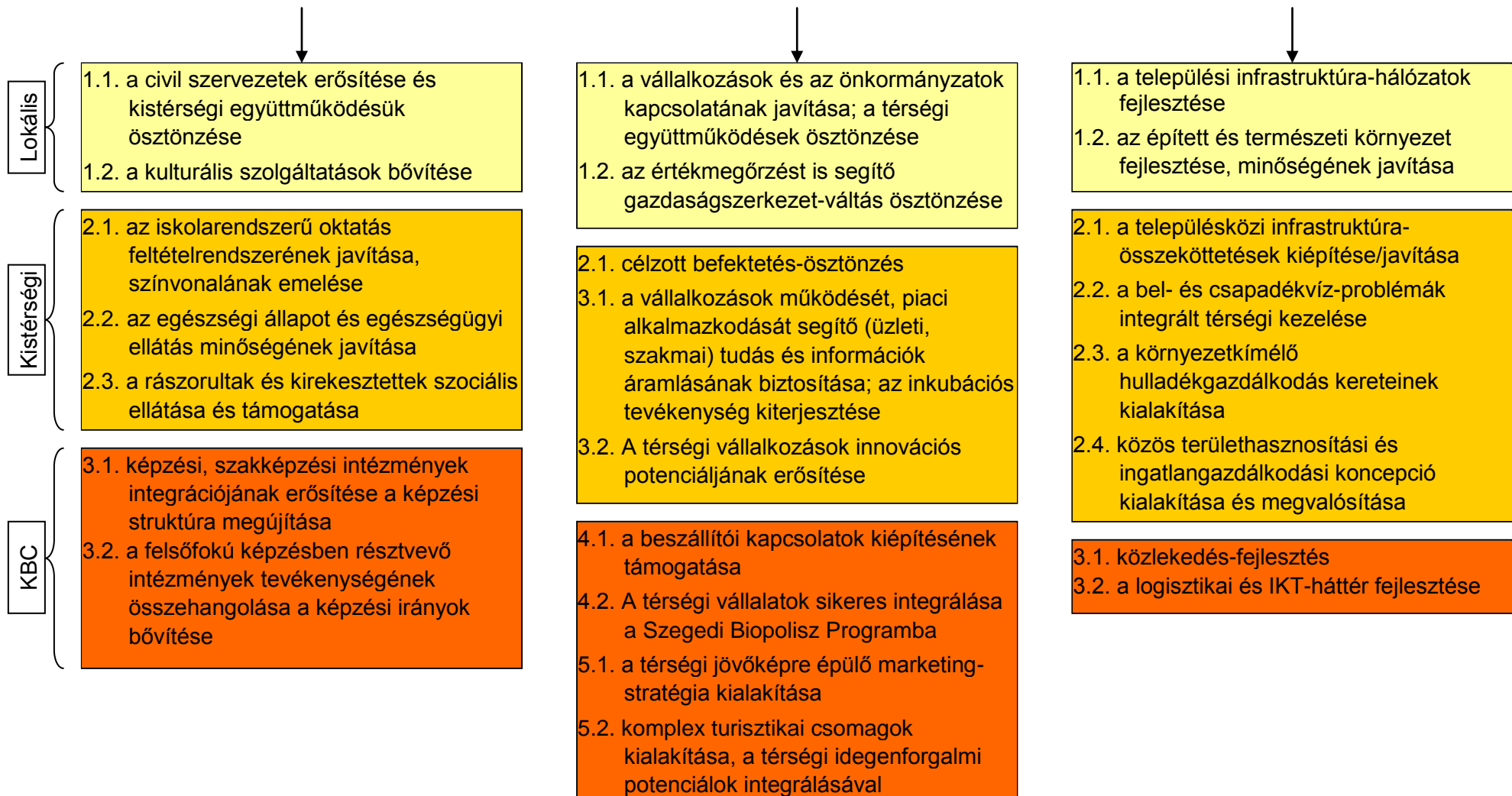
1. Élhető és vonzó településkörnyezet kialakítása

2. Versenyképességet erősítő térségi hálózati kapcsolatok fejlesztése

3. Az információs, közlekedési és logisztikai csomópont-szerep erősítése

I.1. CÉL: A HELYI TÁRSADALOM FEJLESZTÉSE

A helyi társadalom a differenciált emberi és közösségi szükségletek, kapcsolatok és viszonyok intézményesült rendszerében, az adott helyen/településen élők egymásra hatásában ragadható meg. A helyi társadalom fejlesztésének szerves része a társadalmi viszonyok formálása, a konfliktusok feloldása, az együttműködés feltételeinek megteremtése. A békéscsabai kistérség településein a helyi társadalom fejlettsége eltérő, attól függően, hogy mennyire nyitott vagy zárt a település, hogy milyen erős a helyi identitás, milyenek a politikai élet és érdekcsoportok erőviszonyai, a helybeliek informális kapcsolatai, vannak-e – és ha igen, mennyire aktívak – a civil szervezetek, milyen a településen az együttműködés és mennyire erős a helyi nyilvánosság szerepe.

A kistérség településeivel közösen megvalósított, a helyi társadalmak erősítését célzó programok, fejlesztési folyamatok nagymértékben hozzájárulhatnak az állampolgári aktivitás növeléséhez, a társadalmi szolidaritás és a térségi kötődés erősítéséhez, az emberek életminőségének javításához.

I.1.1. rész cél: A civil szervezetek erősítése és kistérségi együttműködésük ösztönzése

A települések fejlődéséhez, a kistérségben való gondolkodás, együttműködés megerősítéséhez nélkülözhetetlenek a harmadik szektor szereplői. A civil szervezetek a kistérségben eltérő körülmények között tevékenykednek, különbözőek az esélyeik és a lehetőségeik a községi szinten és a megyeszékhelyen tevékenykedő közösségeknek. A civil szféra működési feltételeinek javítása, érdekérvényesítő képességük növelése, a szektor erősödését szolgáló segítő hálózat, szolgáltatási rendszer kialakítása a kistérség fejlődésének egyik lényeges eleme. Az erős, aktív civil szervezetek több feladatot vállalhatnak át – és jelenleg még hiányzó szolgáltatásokat nyújthatnak – a rászorultak és kirekesztettek szociális ellátása területén, az egészségügyi ellátás minőségének javításában, a munkanélküliség csökkentésében, a kistérségben élők életminőségének javításában, a társadalmi kötődés erősítésében.

Ennek érdekében fontos, stratégiai feladat:

- A helyi identitás erősítése, a helyi nyilvánosság kiépülésének ösztönzése, a településeken található erőforrások hasznosításának segítése, a helyi kezdeményezések bátorítása;
- A közösségihiányos településeken településközösség-fejlesztő folyamatok indítása;
- A civil szervezetek működési, személyi feltételeinek, körülményeinek javítása;
- A kistérségben tevékenykedő civil szervezetek között az információáramlás kiépítése, erősítése, önszolgálati programok indítása, mikro-régiós civil szolgáltató iroda létrehozásának ösztönzése;
- A megyeszékhelyen tevékenykedő szolgáltató szervezetek és a környező településen működő civil szervezetek kapcsolatának erősítése;
- A kistérségi civil fórum munkájának segítése, a hálózat bővítése, a működési feltételek megteremtése;

- Az önkormányzatok és a civil szervezetek közötti együttműködés kialakulásának ösztönzése, a civil szervezetek szerepvállalásának erősítése a kistérségi döntéshozatali folyamatokban;
- A településekért és a kistérségért tenni akaró személyiségek bátorítása, információkkal történő ellátása, képzése, „helyzetbe hozása”;
- A civil szektor humán erőforrás-kapacitásának „felhasználása” a kistérségi fejlesztési folyamatokban.

I.1.2. rész cél: A kulturális szolgáltatások bővítése

A helyi lokálpatriotizmus erősítésének, a hagyományok, tradíciók őrzésének, a szellemi élet fellendítésének, a kultúra iránti mindennapi szükségletek kielégítésének, a képzésnek, a szabadidő hasznos eltöltésének a színterei, terjesztői a kultúrák közvetítő intézmények (könyvtárak, művelődési házak, múzeumok). A hatékonyan működő kulturális intézmények bővíthetik a szolgáltatások körét, emelhetik azok színvonalát, aktívan bekapcsolódhatnak a munkanélküliséget csökkentő felnőttképzési rendszerbe, részt vehetnek a képzési struktúra megújításában, hozzájárulhatnak a gazdasági szerkezetváltáshoz (pl. kézműves hagyományok őrzése), segíthetnek az emberek helyes életmódjának kialakításában. Ugyanakkor az intézmények kulturális, hagyományápoló kistérségi rendezvényeikkel erősíthetik az együtt gondolkodást, a kistérségi kötődés kialakulását.

A fenti célok elérését segítheti:

- A kistérségben található kulturális intézmények (művelődési házak, könyvtárak, múzeum, kulturális civil szervezetek) működési, személyi feltételeinek javítása;
- A kulturális területen működő intézmények kistérségi együttműködésének ösztönzése, hálózatépítés, az információáramlás elősegítése;
- A kultúrák közvetítő intézmények humán erőforrás-kapacitásának integrálása a kistérségi fejlesztési folyamatokba;
- Az intézmények szerepének erősítése a kistérségi társulás döntés-előkészítő folyamatában, ehhez szakmai munkacsoport megalakítása;
- Kistérségi szolgáltató, képző kulturális központ létrehozása, az ehhez szükséges feltételek megteremtése;
- Az itt élők társadalmi szolidaritásának erősítése érdekében kistérségi szintű programok, rendezvények szervezése;
- A kulturális szolgáltatások bővítése az emberek életminőségének javítása érdekében, a kultúrák közvetítő intézmények, szervezetek bevonásával.

I.2. CÉL: AZ EGÉSZSÉGÜGYI, OKTATÁSI, SZOCIÁLIS SZOLGÁLTATÁSOK HOZZÁFÉRHETŐSÉGÉNEK ÉS SZÍNVONALÁNAK NÖVELTÉSE

A kistérség jövőképeinek középpontjában egyrészt a térségben élők életminőségének javítása, másrészt a gazdaság dinamizálása áll. E kettős célrendszer egészségesebb, ugyanakkor a munkapiaci körülményekhez alkalmazkodni képes társadalomra épülhet, amely képes hatékonyan kezelni egyrészt a jelenlegi stagnáló/leszakadó helyzetből adódó, másrészt a gazdaság szerkezeti átalakulásával járó konfliktusokat is.

Az egészségi állapot a humán erőforrások fontos tényezője: rossz egészségi állapottal rendelkező népesség a gazdasági fejlődés gátjává válhat, s nagymértékben rontja az életminőséget is. Mivel a kistérség népességének egészségi állapota az országos átlaghoz hasonló, az országos egészségpolitikai célok értelmében az egészségi állapot javítása egyrészt a megelőzés eszközeivel érhető el, másrészt egészségfejlesztéssel, az egészséges életmód kialakításának ösztönzésével.

Az integrált térségi fejlődés érdekében megvalósítandó oktatási célkitűzések érvényre juttatásának feltétele az iskolarendszerű nevelésben, oktatásban, hogy paradigmaváltás történjen a térség oktatási, nevelési intézményeiben. Ennek lényege az inkluzív (befogadó) pedagógia megjelenése, csak ennek érvényesülésével tölthetik be az oktatás, nevelés intézményei a társadalmi kohéziót erősítő – életminőséget javító – szerepüket, hogy az integráció és reintegráció kulcsszereplőiként „vegyenek részt” a térségfejlesztés folyamataiban. Képessé kell válniuk arra, hogy kezeljék az egyének és a csoportok sokféleségét, a különböző érdeklődésű, képességű, identitású, háttérű, szükségletű gyermekeket, fiatalokat, segítsék az egyéni életutak, életpályák megtalálását.

A térségben élők többsége az alsó, alsó-középső jövedelmi csoportokba tartozik, azonban növekszik a munkapiacról tartósan távol maradók száma, különösen nehéz a fogyatékosok, a romák és a gyermeküket egyedül nevelők helyzete, e csoportokat segítség (reintegráció) nélkül a kirekesztettség fenyegeti. Növekszik ugyanakkor az időskorúak aránya, ami a szociális és egészségügyi problémák integrált kezelését igényli. A hátrányos helyzet sok esetben a fizikai elérhetőség problémájával társul (külterületek). A leszakadó és a kirekesztett társadalmi csoportok társadalmi-gazdasági reintegrációja azonban hosszú távon csökkentheti a térség társadalmának tehertételeit, javíthatja mind a leszakadó csoportok, mind a társadalom többi rétegének életminőségét, erősítheti a társadalmi kohéziót.

I.2.1. rész-cél: Az iskolarendszerű oktatás feltételrendszerének javítása, színvonalának emelése

A befogadó iskolává válás az oktatásfejlesztési folyamat alappillére, ez adja az oktatási szolgáltatások hozzáférhetőségének és színvonalának növelését célzó intézkedések elvi keretét.

Célunk a kedvező tanulási környezet megteremtése, amely magában foglalja egyrészt a hatékonyságnövelő együttműködést elfogadó, támogató társadalmi közeget, másrészt az iskola hatékonyan működő belső környezetét. A kedvező tanulási környezet tudatos

fejlesztése az iskola, a pedagógus által kezdeményezett együttműködésre, az érintettek összefogására, a pedagógusok egymás közötti és külső szakemberekkel folytatott párbeszédére épülhet. A tanulási, magatartási, egészségügyi problémával küszködő, speciális nevelési szükségletű/sajátos nevelési igényű gyermekek/ fiatalok szüleinek a támogató iskolai környezet, az együttműködni kész és képes szakember-gárda információt, háttértudást adhat, adekvát szülői nevelési, tanulássegítési módszertani repertoár kialakításához járulhat hozzá.

Az óvodai nevelés folyamatos fejlesztésének, hátránykompenzációs szerepének megerősítése érdekében szükséges:

- A gyermekek harmonikus személyiségfejlődést segítő, az életkori sajátosságokhoz, és az egyéni fejlesztési igényekhez igazodó komplex nevelési rendszer kialakítása;
- Az integrált nevelés feltételeinek továbbfejlesztése, színvonalas megoldása;
- Az óvodapedagógusok felkészítésének, továbbképzésének biztosítása a fejlődési elmaradások korai felismerése, az adekvát fejlesztés megvalósítása és a másodlagos tünetként jelentkező magatartás és viselkedési zavarok leküzdése érdekében.

Az általános iskolák készségek és képességek megalapozásában végzett feladatainak megerősítése, az együttnevelés feltételrendszerének folyamatos kiépítése, fenntartása érdekében megvalósítandó feladatok:

- A megváltozott pedagógusszerepek, a bővülő pedagóguskompetenciák figyelembe vétele az alábbi területeken: megváltozott oktatási környezet (befogadó iskola), autonóm döntések szükségessége, a tantárgyi ismereteken túlmutató szakmai tudás követelménye, a magas szintű együttműködés szükségessége;
- A pedagógusok továbbképzésének alakításában, a humánerőforrás fejlesztésben a módszertani képzések prioritásának biztosítása, annak érdekében, hogy általánossá váljon a differenciáló tanulásszervezés, a kooperatív technikák, a projektmunka előtérbe kerülésével;
- A tanulási és magatartási nehézséggel küzdő, valamint a sajátos nevelési igényű tanulók ellátásában az átfogó, hosszú távú rehabilitációs célok kijelölése, az ezzel összefüggő helyi feladatoknak a megvalósítása;
- Az együttnevelés megvalósításában, a különböző pedagógiai színtereken a sérülés-specifikus módszertani eljárások alkalmazása, a szokásos tartalmi és eljárásbeli kategóriától eltérő, nagyobb mértékű differenciálást, illetve a kiegészítő fejlesztő, korrekciós, habilitációs, rehabilitációs, valamint terápiás célú pedagógiai eljárásokat.

I.2.2. rész cél: Az egészségi állapot és az egészségügyi ellátás minőségének javítása

A békéscsabai kistérség egészségügye akkor biztosítja a legjobban a kistérség lakóinak ellátását, javítja az életminőséget, és akkor járul hozzá legnagyobb mértékben az egészségi állapot javításához, ha az egészségügyi ellátás egyes elemei minél közelebb kerülnek a lakossághoz, minél könnyebbé válik a szolgáltatások elérhetősége párhuzamosan a hatékonyság és a szakmai színvonal növekedésével. E célok egybeesnek mind az Országos Területfejlesztési Konceptió, mind a régió, mind a megye, mind Békéscsaba fejlesztési elképzeléseivel.

A fentiek megvalósítása érdekében az alábbi stratégiai fontosságú intézkedések szükségesek:

Kistérségi szinten összehangolt egészségfejlesztés.

- Az egészségügyi tervdokumentumok (egészségtervek) összehangolása a kistérségen belül; a jelenlegi egészségügyi tervdokumentumok igazítása az országos népegészségügyi és egészségügy-fejlesztési programokhoz, továbbá a már létező dél-alföldi és Békés megyei egészségügyi fejlesztési programokhoz, illetve az ehhez kötődő pályázati lehetőségekhez;
- Egységes kistérségi egészségi állapotfelmérés készítése;
- A szűrővizsgálatok kiterjesztése a kistérség teljes lakosságára; a meglévő szűrővizsgálatok számának növelése; új típusú szűrővizsgálatok bevezetése a kistérségben (pl. onkológiai szűrések); erőteljesebb propaganda a szűrővizsgálatokon való részvételre, a propaganda kiterjesztése a kistérség falvainak lakosságára is; a szűrővizsgálatok lehetséges elemeinek közelebb vitele a lakossághoz; a házi orvosok érdekeltté tétele a szűrésekben való aktív részvételben;
- Az egészséges életmód kialakítását segítő programok szervezése kistérségi szinten: egészségnapok, egészségre nevelés az iskolában, előadások, továbbképzések, sportprogramok, az aktív pihenés lehetőségeinek megteremtése, dohányzás-ellenes, drogellenes, alkoholelleses propaganda;

Kistérségi szintű, összehangolt egészségpolitika létrehozása.

- A kistérségi szintű egészségügyi fejlesztések koordinálására és előkészítésére egy kistérségi szintű egészségügyi tanács létrehozása, illetve további szerződések a kistérségi szintű egészségügyi kooperációról. Lobbytevékenység fokozása az országos politikában a kistérség egészségügyét előnyösen befolyásoló szabályozás érdekében.

Az egészségügyi alapellátás minőségének és összehangoltságának fejlesztése.

- Az időskori ápolás egészségügyi kapacitásainak bővítése és szervezeti kereteinek korszerűsítése; az otthoni ápolás és a Hospice-ellátás fejlesztése a kistérségben;
- Az orvos-beteg kapcsolat javítása az orvosok, ápolók, egészségügyi személyzet kommunikációjának fejlesztésével, különösen az idősellátás terén;
- A szociális ellátás, az idősellátás és az egészségügy határterületén lévő ellátási formák fejlesztése (pl. koraszülött gyógytorna, fogyatékosok korai fejlesztése);
- Az alapellátásban a védőnői szolgálat helyzetének stabilizálása Békéscsabán;
- A házi orvosi rendelő épületállományának bővítése; azokon a településeken, ahol a feltételek adottak, az alapellátás integrálása egészségfejlesztési centrumokba.

Az egészségügyi szakellátás hozzáférhetőségének javítása, hatékonyságának fokozása és szakmai színvonalának innovatív fejlesztése.

- A kórházban az innovatív infrastrukturális fejlesztések támogatása: a képalkotó diagnosztikai és laboratóriumi eredmények digitalizálása, egységes adatbázis létrehozása, „intelligens betegkártyák” bevezetése, a telemedicina alapjainak megteremtése, akár modellértékűen is;
- A kórház szakorvos-ellátottságának hosszú távú stabilizálása a szakorvosok támogatásával (orvoslakások, anyagi ösztönzés, erkölcsi megbecsülés további fokozása);

- A betegszállítás mennyiségi fejlesztése a kistérségben.

A sürgősségi betegellátás integrálásának továbbvitele és kiterjesztése.

- A kórház kistérséget is szolgáló fejlesztéseinek támogatása: sürgősségi rendszer, stroke-központ, közös ügyeleti diszpécserközpont, kórházban végzett szűrővizsgálatok; a háziorvosi ügyeleti rendszer integrálása rövidtávon az elkészülő új, békéscsabai sürgősségi betegellátó osztályhoz és a mentőszolgálathoz: egységes kistérségi sürgősségi rendszer létrehozása és működtetése.

I.2.3. rész cél: A rászorultak és kirekesztettek szociális ellátása és támogatása

A rászorultság elvét szem előtt tartva a leszakadó csoportok társadalmi-gazdasági reintegrációja kíván célzott beavatkozást. A szociális támogatásokra és ellátásra szorulóknak valamint a kirekesztett csoportok célzott segítése az önkormányzatok, a kistérségi együttműködésben résztvevő intézmények, valamint a civil szféra bevonásával kell hogy történjen, összehangolva az Európai Unió irányelveivel (társadalmi kohézió – esélyegyenlőség), valamint a kormányzati szintű elvekkel.

Ennek megfelelően, az alábbi, stratégiai jelentőségű beavatkozásokra van szükség:

A rászorultak társadalmi-gazdasági reintegrációja.

- Védett és integrált munkahelyek fogyatékkal élők és megváltozott munkaképességűek számára;
- A munkaerőpiacra visszatérő nők, a gyermeküket egyedül nevelők számára a munkaerőpiaci kereslettel összehangolt átképzések biztosítása, valamint védett munkahelyek és az alternatív foglalkoztatás (táv munka, részidős foglalkoztatás) kiszélesítése;
- Az alacsony iskolai végzettséggel vagy a keresletnek nem megfelelő végzettséggel rendelkezők számára – a munkaerőpiac-orientált át- és továbbképzés mellett – mentálhigiénés programok szervezése;
- A romák és a nők esélyegyenlőségének megóvása érdekében a munkaadók támogatása lehetőségeinek feltérképezése;
- A munkaerőpiacra való visszatéréshez, a munkaidő beosztásához, a teljesítmény-siker eléréséhez munkaerő-tréningek indítása a munkanélküliek, a munkaerőpiacra visszatérők számára.

A rászorultak szociális ellátása alap- és szakosított intézmények hálózatán keresztül.

- A szociális alapellátás fenntarthatóságának és fejlesztésének, kiterjesztésének érdekében kistérségi koordináció megvalósítása; a korszerű ellátási formák biztosítása érdekében szakmai és érdekvédelmi fórumok szervezése és működtetése, NGO szervezetek közreműködésével, monitoring tevékenységgel párhuzamosan;
- A tartós bentlakásos intézmények korszerűsítése, az emelt szintű szolgáltatások rentabilitásának kidolgozása és a források feltérképezése az időskorúak, pszichiátriai és szenvedélybetegek ellátásában; a piaci szereplők, NGO-k, a kistérségi és önkormányzati intézmények bevonása ezen ellátási formáknak a megvalósításába.

A kirekesztettek reintegrációja.

- A hajléktalanok, szenvedélybetegek és drogfogyasztók számára célzott, alacsonyküszöbű szociális szolgáltatások kialakítása és kapacitásbővítése;
- A pszichiátriai betegek, hajléktalanok és drogfogyasztók számára rehabilitációs otthon, valamint védett munkahelyek kialakítása;
- A hajléktalan emberek támogatása egy komplex modellen keresztül, amely magában foglalja a társadalmi rehabilitációt, a lakhatási támogatást, valamint a képzést és a védett foglalkoztatást;
- A szociális ellátás folyamatának a megelőző (preventív) tevékenységek irányába való kiterjesztése.

A rászorultak szociális támogatása és nappali ellátása.

- Az alacsony jövedelmű, szociálisan rászoruló családok helyben foglalkoztatással történő támogatása az önkormányzatok által, valamint természetbeni és pénzbeni juttatásokkal a családvédelmi szolgálat és az önkormányzatok együttműködésében;
- Az önkormányzatok szerepvállalása – kistérségi koordinációban – a szociális lakások hozzáférhetőségének javítása érdekében, a támogatási rendszer fejlesztésében, a szociális gazdaság modelljének megvalósításában;
- A tartós bentlakásos ellátás helyett az otthoni, nappali ellátásban való gondozás kiterjesztése és támogatása anyagi forrásokkal és mentálhigiénés programokkal; az otthon tartózkodás segítése figyelőhálózattal és korszerűsített, kistérségi szinten működtetett jelzőrendszerrel;
- A társadalom tagjai számára ismertté és elérhetővé kell tenni a szociális támogatások és ellátások rendszerét, a mentálhigiénés programokkal erősíteni a preventív elérés esélyét.

A szociális és gyermekvédelmi szolgáltatások további intézményi integrációja, egységes intézményi és szakmai hátterének biztosítása.

I.3. CÉL: A SZAK-, FELNŐTT- ÉS FELSŐFOKÚ KÉPZÉS ÖSSZEHANGOLÁSA A MUNKAERŐ-PIACI IGÉNYEKKEL

A Békéscsabai kistérség települései a megyeszékhely munkaerőpiaci vonzáskörzetébe tartoznak, tehát az térségben élők jövedelmi helyzete – így életminősége is – a város gazdasági dinamizmusának függvénye. A községek esetében ezt a függőséget erősítette/erősíti az agrárszféra elhúzóó válsága is. Békéscsaba városfejlesztési koncepciója a gazdasági szerkezet átalakítását és a versenyképesség erősítését állítja a középpontba. A gazdasági szerkezetváltás elengedhetetlen feltétele a piaci szereplők munkaerő-szükségletének gyors, rugalmas követése és kielégítése. A befektetések ösztönzése és a térségi vállalkozások fejlődése nem érhető el a (naprakész szakmai, nyelvi, informatikai és vállalkozói ismereteket biztosító) középfokú képzés, továbbképzés és átképzés rendszerének összehangolt fejlesztése nélkül. Ugyanakkor a térség gazdaságföldrajzi helyzete megváltozott (átértékelődött) uniós csatlakozásunk után, a tőkemozgások új irányai, struktúrája, a határ menti kapcsolatok tartalmának bővülése is felértékeli a változó igényekhez igazodó szakirányú képzettséggel rendelkezők, illetve a nyelvtudással rendelkező diplomások tudását.

A gazdasági fejlődés humán háttérfeltételeinek megteremtését a Békéscsaba városfejlesztési koncepciója a közép-békési együttműködésre alapozza, s az utóbbi két évben megvalósított fejlesztések (pl. TISZK) is erre épülnek. A Békéscsabai kistérségben élők munkaerőpiaci változásokhoz történő gyors, rugalmas alkalmazkodása (a folyamat feltételeinek megteremtése) is ezen keretek között értelmezhető.

I.3.1. rész cél: A képzési, szakképzési intézmények integrációjának erősítése, a képzési struktúra megújítása

A kistérség szakképzési kínálatában meghatározó szerepet betöltő Békéscsaba szakközépiskolái és szakképző intézetei viszonylag széles körű kínálatot nyújtanak a továbbtanulók számára. Az elsajátított szakmák struktúrája, illetve képzés tartalma azonban csak részben felel meg a munkaerő-piaci igényeknek. Ugyanakkor az iskolarendszerű képzés mellett állami és magánalapítású helyi és kihelyezett képzőközpontok is kínálnak lehetőséget új szakmák, ismeretek megszerzésére. A különböző intézmények, szervezetek – különösen a felnőttképzésben – sok esetben párhuzamos képzést folytatnak, csökkentve a résztvevők elhelyezkedési esélyeit, de alkalmanként akkreditációs problémák is felmerülnek. A kistérségben működő (városi, megyei) szakképzési intézmények tevékenységének tágabb térségi keretek között történő összehangolása, fejlesztése, a képzések színvonalának emelése elengedhetetlen. Emellett fontos a felnőttoktatási, továbbképzési és átképzési rendszer fejlesztése, munka-erőpiaci igényekhez történő igazodásának elősegítése is.

Ennek érdekében a következő, stratégiai fontosságú intézkedésekre van szükség:

- Az általános és középiskolai pályaválasztási tanácsadás segítségével emelni kell a szakképzés (szakmunkásképzés) presztízsét;
- A városi és környékbeli (közép-békési) szak- és felnőttképzést végző intézmények, a vállalkozások és a különböző gazdasági szervezetek közötti együttműködésének

erősítése, a képzési struktúra hatékonyabb munkaerő-piaci alkalmazkodásának elősegítése;

- A térségi (a közép-békési, s azon belül a kistérségi) munkaerőpiac változását követő monitoring-rendszer (IKT-háttérrel rendelkező kapcsolati háló) kialakítása és működtetése, a képzések, átképzések struktúrájának meghatározásához;
- A speciális élethelyzetben levők (csökkent munkaképességűek, ötven év feletti, nehéz szociális körülmények között élők) számára megfelelő (személyre, csoportra szabott) átképzések indítása, segítve visszatérésüket a munka világába;
- Az induló Közép-békési Térségi Integrációs Szakképzési Központ (TISZK) révén az oktatási-képzési struktúra megújítása és a csúcstechnológia elterjesztése kistérségben; a Központ integrációs tevékenységének kiterjesztése a tapasztalatok átadásával, információközpont-szerepének erősítésével, a vállalkozói és egyéb, hasznosítható piaci ismeretek közvetítésével;
- A Békéscsabai Regionális Képző Központ (BRKK) által kínált lehetőségek szélesebb körű megismertetése, kihasználásuk ösztönzése a térség lakosságának körében.

I.3.2. rész cél: A felsőfokú képzésben résztvevő intézmények tevékenységének összehangolása, a képzési irányok bővítése

A Békéscsabai kistérségben élő, dolgozó diplomások aránya elmarad a többi (hasonló méretű) megyeszékhely kistérségének átlagától. A diplomát szerző térségbeliek túlnyomó része – munkalehetőség híján – nem tér vissza, végleg elhagyja a várost, a községeket. A kedvezőtlen folyamatot várhatóan erősíti a dekoncentrált kormányzati szervek regionalizációja. A térségbe érkező beruházók ugyanakkor sok esetben nem találnak megfelelő számú és végzettségű szakembert, s különösen a diplomát igénylő munkakörökben jelentkezik strukturális hiány (pl. mérnökök, technikusok, középszintű vezetők). A gazdasági szerkezet átalakítása tehát nem képzelhető el a képzettségi szint emelése, így felsőfokú oktatás munkaerőpiaci igényekkel összhangban történő fejlesztése, illetve a diplomások itt-tartására irányuló lépések nélkül:

- Folytatni kell a gazdálkodáshoz kapcsolódó felsőfokú alapképzés (pénzügy, számvitel, gazdálkodás-menedzsment) megújítását, az idegennyelv-tudás átadását, az uniós szakmai követelményekhez történő folyamatos alkalmazkodást, ami egyebek mellett az Egységes Európai Gazdasági Oklevél (EBCL) megszerzésére is lehetőséget nyújt;
- Új szakok akkreditálásával (műszaki menedzser, egészségturizmus) folyamatosan bővíteni kell a képzési irányokat;
- A kistérségi szinten kialakítandó, vállalkozókat segítő információs hálózat kialakításába és működtetésébe be kell vonni a közép-békési térségben működő felsőoktatási intézményeket és más tudás-központokat (MTA RKK, Megyei Könyvtár stb.);
- Tovább kell fejleszteni az együttműködést az uniós országok hasonló típusú felsőoktatási intézményeivel, részben szakmai, részben pedig az idegen nyelvi képzés színvonalának emelése érdekében;
- Folytatni kell a szomszédos államok (Románia, Szerbia-Montenegró, Szlovákia) nyelvének, kultúrájának és főként kínálkozó gazdasági lehetőségeinek megismertetését a

főiskolai képzésben és a vállalkozók továbbképzésében, ami magában foglalja a felsőoktatási intézmények közötti kapcsolatok fejlesztését, a vendégtanárok és diákok cseréjét, közös uniós projektek megvalósítását.

- Támogatni kell a magasan kvalifikált főiskolai oktatók tartós megtelepedését, illetve bevonni őket a helyi és térségi (ágazati és területi) tervezés folyamatába;
- Erősíteni kell a közép-békési városeyüttes felsőoktatási, illetve más felsőfokú képzést folytató intézményeinek együttműködését, az esetleges párhuzamosságok elkerülésével emelni az oktatás színvonalát, növelni az intézmények vonzerejét;
- Pályázati és egyéb források bevonásával folyamatosan fejleszteni kell a felsőoktatáshoz kapcsolódó infrastruktúrát (új tan- és konferenciatermek építése), összekapcsolva azokat más térségfejlesztési prioritásokkal (turizmus, vállalkozásfejlesztés).

II.1. CÉL: A HELYI ÉRTÉKEK ÉS KAPCSOLATI TŐKÉK KIAKNÁZÁSA A KISVÁLLALKOZÁSOK MEGERŐSÍTÉSE ÉRDEKÉBEN

A békéscsabai kistérség vállalozási aktivitása magas, de a létrejövő cégek fejlődési perspektívái kedvezőtlenek. A problémák egyik csoportját azok a kisméretű gazdasági egységek verseny- és fejlődőképességi gondjai jelentik, melyek a térség foglalkoztatásában, a nagyszervezetek beszállítói háttérének kialakításában, a helyi igények (kereslet) kielégítésében kulcsszerepet játszanak. Célunk a kisvállalkozói kör megerősítése úgy, hogy a helyi termelési hagyományok, szakmakultúra megtartása mellett a meglévő, de ki nem használt potenciált jelentő kapcsolati hálók aktivizálásával teret nyissunk a fejlődőképes vállalkozások számára.

II.1.1. rész cél: A vállalkozások és az önkormányzatok kapcsolatának javítása, a térségi együttműködések ösztönzése

A térségben élők életminőségének alakulásában kulcsszerepet kap a foglalkoztatás bővülése és a jövedelmek növekedése. Az elmúlt másfél évtizedben a térség gazdasági folyamatainak alakulásában növekvő szerep jutott a térségen kívüli szereplőknek, míg a helyi vállalkozások jelentős részének bizonytalanná vált a piaci helyzete. Mind a külső szereplők (beruházók) megtelepedésében, mind a helyi vállalkozások helyzetének stabilizálásában, versenyképességük erősítésében fontos szerepet kap az intézményi-szolgáltatói háttér kapacitásainak hatékonyabb kihasználása (rugalmasság, gyorsaság), az infokommunikációs technológiák alkalmazásában rejlő lehetőségek kiaknázása, a helyi/térségi döntések társadalmisítása. E folyamatokat segíti, hogy a szereplők köre viszonylag szűk, helyi és térségi kapcsolatrendszer átlátható, gyakran „személyes” jellegűek.

Stratégiai feladatok:

- A szolgáltató önkormányzat gyakorlatának kialakítása, különös tekintettel az egyablakos ügyfélfogadási rendszer kiépítésére, az ehhez szükséges kapcsolatrendszer (szakhatóságok) és informatikai háttér kialakítására egyrészt Békéscsabán (szolgáltatói és felhasználói oldal), másrészt a kistérség községeiben kialakított ügyfél-pontokon keresztül (felhasználói oldal).
- A Békéscsaba Polgármesteri Hivatalában elindult „intelligens város” program folytatása és térségi kiterjesztése, az ehhez kapcsolódó szolgáltatások körének bővítése: e-ügyfélszolgálat, internet-alapú hivatali ügyintézés, e-közbeszerzési rendszer kialakítása, a helyi és térségi hivatali dokumentumok elektronikus hozzáférhetőségének biztosítása; a települések, illetve a kistérség honlapjai gazdasági tartalmának fejlesztése, valamint az azokhoz történő kapcsolódás lehetőségének biztosítása a térség vállalkozásai és szakmai szervezeteik számára.
- A helyi vállalkozások bevonása a település- és térségfejlesztést szolgáló intézkedésekbe, azok előkészítésébe (tervezés, együttműködések kialakítása, pályázati tevékenység, helyi/térségi beruházások); a rendszeres tájékoztatás és egyeztetés mechanizmusainak

kialakítása; a térségi együttműködés (térség-tudat, identitás) megalapozása a közös fejlesztési projektek társadalmosítása révén.

II.1.2. rész cél: Az értékmegőrzést is segítő gazdaságszerkezet-váltás ösztönzése (kézműves hagyományok; ökológiai adottságok)

A kistérségben előállított speciális, csak e térségre jellemző anyagi és szellemi javak előállítását, értékesítését kistérségi összefogással, koordinálással célszerű támogatni, hiszen a mérhető gazdasági haszon mellett fontos közvetett pozitív hozadéka is vannak: a hagyományok, a kulturális örökség erősíti a kistérségben élők identitástudatát, ugyanakkor segíti a kistérség egyedi, jól azonosítható arculatának a kialakítását. Ezen tárgyi és szellemi termékek védelme, bővítése hozzájárul a kistérségről kialakított kép pozitív irányú megváltoztatásához, és hozzájárulhat a helyi gazdaság stabilizációjához.

A fontosabb fejlesztési feladatok a következők:

- A kistérség-specifikus hagyományok fennmaradásának a biztosítása képzési programokon keresztül, a hagyományos termelési ismeretek összegyűjtése, szabványosítása, védelme, továbbélésük biztosítása;
- A kézműves hagyományok bemutatása a komplex turisztikai csomagok részeként; megjelenítésük a kistérségi marketing fontos elemeként;
- A kistérség-specifikus termékek helyi regisztrációs és minősítő rendszerének kidolgozása, a folyamat intézményi kereteinek a biztosítása; a sikeres és egyedi termékek, illetve a kistérség nevének az összekapcsolása;
- Az előállított kézműves termékek értékesítésének támogatása tanácsadással és aktív marketingpolitikával;
- Az ökológiai adottságokhoz igazodó mezőgazdasági termelési szerkezet kialakítása;
- Az egyoldalú termelési szerkezet oldása, a munkaintenzív, nagyobb hozzáadott értéket előállító kultúrák elterjesztésével az agrárszférában.

II.2. CÉL: A TÉRSÉGBEN ELŐÁLLÍTOTT ALAPANYAGOK, TERMÉKEK FELDOLGOZOTTSÁGI FOKÁNAK NÖVELÉSE

A gazdasági versenyképesség javítását célozza a térségi (felbomlott) termékláncok új keretek között történő helyreállítása, a termelés során keletkezett új értékhányad – és ezen keresztül a nyereség – minél nagyobb részének térségen belüli szereplőknél való megtartása. A közvetítő szervezetek kizárása révén a valós költségszinteket jobban lehet a termék árában érvényesíteni, a térbeli közelség és a partnerek ismerete elégséges bázisa a stratégiai együttműködésnek, s a magasabb nyereséghányad helyben tartása hozzájárulhat a térségi foglalkoztatási gondok orvoslásához közvetlenül (a sikeressé váló cégek bővítései révén) és közvetve is (a növekedő szolgáltatási igényre épülő új vállalkozások révén).

II.2.1. rész cél: Célzott befektetés-ösztönzés

A kistérség gazdasága vonatottan fejlődik, a rendszerváltást követő másfél évtized alatt sem tudott a végére érni a strukturális válságoknak. A helyi gazdasági szerkezet ugyanakkor jól harmonizál(t) az elérhető alapanyagok és féltermékek körével, azokra épített ki komplex termelési láncok, amelyek a nagyvállalati kör időszakos válságai miatt széttörték. A megmaradt termelési fázisok jövedelmezősége már csak töredéke a korábbinak, ami nem biztosít stabil alapot beruházás-vezérelt, gyors gazdasági növekedéshez. A külső tőkeforrások bevonása a térségben előállított alapanyagok, termékek feldolgozottsági fokának növelése érdekében kell hogy történjen, összhangban a megfogalmazott célokkal.

Annak ellenére, hogy a mezőgazdaság gazdasági súlya és a foglalkoztatásban betöltött szerepe csökken, a kistérség mezőgazdasági adottságai, hagyományai, illetve földrajzi pozíciója és hosszú távú gazdasági érdekei, valamint foglalkoztatási szempontok egyaránt indokolják, hogy összhangban az EU által az agrártermeléssel szembeni követelményeivel a kistérségben kialakuljon, illetve erősödjön az élelmiszeriparral záruló integrált agrárágazat. Az agrártermékekhez kapcsolódó logisztikai szolgáltatások fejlesztése a mezőgazdaság és élelmiszer-feldolgozás teljes vertikumának fejlődését (jövedelmezőségét) kedvezően befolyásolhatja.

A fentiekből következően:

- Fel kell tárnai a térség hagyományos termelési rendszereinek állapotát, különös tekintettel a termelési láncban keletkezett hiányokra; fel kell mérni a helyi gazdaság szereplőit e hiányok (vagy egy részük) oldásának lehetősége szempontjából;
- Célzott marketingstratégiát kell építeni a hazai és nemzetközi termelő cégek, új stratégiai tulajdonosok letelepítésére; létre kell hozni a termelési láncok szereplői között egy stratégiai partnerséget, mely a feladatok és a keletkező haszon ésszerű megosztásán keresztül teremti meg a hosszútávú együttműködés feltételeit, valamint a nemzetközi szintű versenyképesség lehetőségét;
- A sikeres modellek tapasztalatait felhasználva ki kell terjeszteni a termelési láncok működését, partneri körét a térségen kívülre is, ezzel erősítve a megyeszékhely és szűkebb térsége gazdaságirányító szerepkörét; ugyanerre támaszkodva más – ilyen

termelési hagyományokkal nem rendelkező – ágazatokban is kezdeményezni lehet a termelési láncok magasabb lépcsőfokainak térségi letelepítését;

- A fentiek alapja a térségi szinten egységes tartalommal megjelenő befektetés-ösztönzési stratégia, amelynek kulcselemeit a munkahely-teremtés, a beruházási aktivitás ösztönzése, a technológiai fejlesztés elismerése, a térségi partnerség erősítése jelentheti;
- A versenyképesség növelése a konvencionális termelés területén a termelési skála bővítésével, továbbá az organikus (ökológiai) szemléletű termelés elterjesztésével, illetve a térségben előállított termékek feldolgozottsági fokának és a hozzáadott értékének növelésére irányuló lépések ösztönzésével;
- Az elsődleges és másodlagos feldolgozóipari (tároló, hűtő, feldolgozó, csomagoló, stb.) kapacitások felújításának, kiépítésének elősegítése a termelők és a külső tőke bevonásával;
- Az élelmiszer-feldolgozást kísérő termékfejlesztés ösztönzése a minőség javítása és a választékbővítés céljából.

II.3. CÉL: A TÉRSÉGI VÁLLALKOZÁSOK VERSENYKÉPESSÉGÉNEK ERŐSÍTÉSE

A versenyképesség hosszútávú megőrzésének egyetlen járható útja a térségi vállalkozások innovációs és adaptációs készségének erősítése, képességének fejlesztése. Ez csak részben jelent hagyományos értelemben vett újítási kényszert a vállalkozások szintjén, sokkal fontosabb a „jó gyakorlatok” megismerése, átvétele, alkalmazása, mind a technológiában (licenc, know-how), mind a vállalat-szervezésben, mind az elemzési-döntési rendszerek terén, mind az adminisztrációban. A folyamatos megújulási képesség, a máshol bevált rendszerek bevezetése iránti nyitottság lehet az egyik kulcsa a térségi vállalkozások versenyképesség-javulásának. Ugyanakkor a tisztább és környezettudatos szervezeti, valamint irányítási, illetve termelési rendszerek, továbbá a környezetbarát technológiák, a gazdasági versenyképesség növelése mellett az átfogó környezetgazdálkodás és az integrált környezeti tervezés segítségével hozzájárulnak a környezeti állapot megőrzéséhez és javításához. A környezetkímélő technológiák terjedésének támogatása hozzájárul a térség gazdaságának átalakításához olyan módon, hogy lehetővé teszi a hosszú távon is fenntartható gazdasági fejlődést, és hozzájárul a lakosság javuló életminőségéhez.

II.3.1. rész cél: A térségi vállalkozások működését, piaci alkalmazkodását segítő tudás és információk áramlásának biztosítása, az inkubációs tevékenység kiterjesztése

Magyarország uniós csatlakozásával a térségben működő vállalkozások helyzete alapvetően megváltozott, amely egyrészt a szabályozórendszer (versenyjog, adórendszer, ágazati jogszabályok, pályázati rendszer) átalakulásában, másrészt a piaci szereplők körének átrendeződésében (a lokális piacok „nemzetközivé” válásában) érhető tetten. A változó piaci-üzleti környezethez történő alkalmazkodás során a tudás és az információk szerepe felértékelődött: a változások követése és az azokra adott válaszok a vállalkozói és szakmai ismeretek állandó frissítésével, az ehhez szükséges készségek és eszközök (nyelvtudás, info-kommunikációs technológiák alkalmazása, információforrások és az intézményi háttér ismerete stb.) birtokában lehetséges. A térségi vállalkozások döntő része – a községekben működők szinte kivétel nélkül – információs deficittel küzd, nem kap (legtöbbször tájékozatlanság miatt nem is kér) segítséget, és kapcsolatrendszerük is erősen korlátozott. A tudás és információk áramlásában fennálló akadályok is okai annak, hogy a Békéscsabai kistérség vállalkozási közül csak néhány erősödött meg – lépett túl a helyi/térségi piac keretein, és integrálódott a hazai/nemzetközi kapcsolatrendszerekbe. Ezért a vállalkozások tudásbázisának és információs háttérének erősítésére, fejlesztésére van szükség. A különböző érettségi szakaszban lévő vállalkozásoknak eltérő információra van szüksége, és eltérő szolgáltatásokat igényelnek. Az induló vállalkozások a piaci versenyben különösen sérülékenyek, főleg a munkaerőpiacra visszatérő, valamely hátrányos helyzetű csoportból kikerülő vállalkozók. Esetükben különösen fontos szerepe van a kapcsolati tőkének: személyesen kell, hogy ismerjék és elfogadják az információkat és szolgáltatásokat nyújtókat és bízzanak bennük. Szerepük viszont nagyon fontos a kistérség hosszú távú fejlődés szempontjából mivel bővítik a foglalkoztatottságot és segítik a struktúra átalakítását.

Emiatt stratégiai fontosságú feladat:

- Vállalkozói ismeretek átadása (vállalkozási technikák, jogi, üzemgazdaságtani, pénzügyi ismeretek), valamint a speciális informatikai (pl. pályázati, illetve piaci információk elérése, értékelése) és nyelvi képzés támogatása egyrészt a középfokú oktatási intézményekben, másrészt az újonnan induló vállalkozók számára; fontos feladat a megfelelő kommunikáció, a célcsoportok „megszólítása” – különösen a pályakezdők, a munka világától tartósan távol maradók, a nők és a mozgásukban korlátozottak tájékoztatása, illetve bevonása a folyamatba;
- Az induló vállalkozások számára inkubációs szolgáltatások biztosítása, a jelenlegi keretek az (infrastruktúra és a személyi állomány) kiterjesztésével, bővítésével;
- Információs és tanácsadó központ, illetve az azt támogató szakmai hálózat kialakítása a térségi vállalkozások igényeihez igazodva (piaci és szakmai/ágazati információk gyűjtése és értékelése – IKT-használat; kapcsolatépítés – integrációs folyamatok és beszállítói kapcsolatok elősegítése; vállalati vezetők továbbképzése stb.), a térségben működő vállalkozásfejlesztési és szakmai szervezetek, oktatási intézmények, valamint az üzleti szolgáltatásokat nyújtó gazdasági szervezetek részvételével;
- Kistérségi szintű pályázati figyelő rendszer kialakítása, a kamarák, az MVA és az önkormányzatok bevonásával: a pályázati információk eljuttatása a vállalkozásokhoz, segítségnyújtás a pályázatok elkészítéséhez a tanácsadó központon keresztül.
- Az információk és a tudás megszerzése, frissítése jelentőségének tudatosítása a térség vállalkozóiban, és az e folyamatot segítő/támogató intézmények, szolgáltatások megismertetése, elfogadtatása.

II.3.2. rész-cél: A térségi vállalkozások innovációs potenciáljának erősítése

A térség gazdaságának egyik legnagyobb problémája – az öröklött strukturális problémák mellett – az újdonságokra való fogékonyság alacsony szintje. Ez elsősorban nem a ténylegesen létező tőkehiánnyal indokolható, sokkal inkább a változásoktól való ódzkodásra, a bevált receptekhez való görcsös ragaszkodásra, s részben az innovációhoz szükséges információk hiányára vezethető vissza. Nagyon alacsony szintű az újítási kedv, indul a térségből új szabadalom, annak ellenére, hogy állami háttér épült ki az utóbbi években a hazai innovációs eredmények menedzselésére. A térségi gazdaság versenyképességének fokozását szolgálja az innovációs és adaptációs aktivitás erősítése három kulcsterületen: a környezetkímélő technológiák alkalmazásában, a minőségbiztosítási rendszerek terjedésének ösztönzésében, valamint az e-gazdaság előnyének fokozottabb kihasználásában.

Stratégiai feladatok:

- Az újdonságok, információk iránti szükséglet felkeltése a térség vállalkozóiban, az információk folyamatos áramlásának biztosítása felénk;
- Az innovatív ötletek, technológiai újítások felkarolása, kifejlesztésük segítése csatlakozva a regionális szinten koordinált pre-inkubációs programhoz és a közép-békési összefogásban kialakítható technológiai inkubációs rendszerhez;

- A minőségbiztosítási rendszerek (ISO, QM, TQM, EMAS, HACCP stb.) terjedésének támogatása, különös tekintettel a térségi kis- és középvállalkozásokra; ennek révén az érintett cégek képessé válnak a nagyobb léptékű beruházásokban, fejlesztésekben alvállalkozóként megjelenni, belépni a transznacionális vállalatok beszállítói körébe;
- Új termelő ágazatok betelepülésekor a táji, környezeti, természeti és egyéb helyi adottságoknak megfelelő termelési módok előnyben részesítése, a környezetkímélő termelési, közlekedési rendszerek előtérbe helyezése;
- Környezetkímélő gazdálkodás: biotermékek termelése; az agrár-környezetvédelmi előírásoknak megfelelő termelési technológiák erősítése, a telephelyen belüli szennyvíz- és veszélyeshulladék-gyűjtés, -tárolás, a hulladékkezelés és újrahasznosítás megoldása; a kiváló minőségű termőföldek védelme;
- A homogén, leegyszerűsített agártér differenciálása az erdőtelepítés támogatásával;
- Környezetkímélő, hulladékszegény, illetve kevesebb szennyezőanyag kibocsátásával járó termelési technológiák terjedésének ösztönzése;
- Víztakarékos és vízviszaforgatáson alapuló technológiák telepítése mindazon ágazatoknál, ahol a nagymennyiségű vízfogyasztás csökkenthető;
- A „tisztá” termelési technológiák előretörésének erősítése, a telephelyen belül megoldott szennyvíz- és veszélyeshulladék-gyűjtés, illetve -tárolás megvalósítása, a hulladékkezelés és újrahasznosítás ösztönzése;
- A szelektív hulladékgyűjtésen és a feldolgozóipar fogadóképességén alapuló, a helyben képződött hulladék feldolgozására épült háttéripár (másodlagos nyersanyag hasznosítás) támogatása;
- Az EU által elfogadott fenntartható energiastratégiához illeszkedő közép- és hosszútávú energetikai stratégiai koncepció elkészítésével fenntartható energiaellátást célzó struktúrák és eszközök létrehozása és bővítése;
- Energiatakarékos technológiák bevezetésének támogatása, kiemelve a szoláris energia hasznosítását a mezőgazdaságban és a „szoláris építészeti” fejlesztését;
- A biológiai energiaforrások hasznosításának támogatása a külterületeken;
- Települési energiapolitika kialakítása, továbbá az energia racionális felhasználásának növelése, az alternatív energiaforrások (elsősorban napenergia) fokozottabb hasznosítása elsősorban a közintézményekben;
- Az alternatív természeti erőforrások (geotermikus, bio) és megújuló energiaforrásokból való energianyeresési lehetőségek feltárása és hasznosítása, a helyi gazdálkodó-termelő vállalatok energiahatékonyságának és energiatakarékosságának javítása;
- Az e-gazdaság elemeinek (pl. e-piacterek, B2B, B2C, távmunka stb.) terjedését segítő projektek elindítása és kiterjesztése, mely megalapozhatja a hosszútávú versenyképességet, segít leküzdeni a (relatív) térbeli elzártságból fakadó hátrányokat.

II.4. CÉL: A TÉRSÉGI GAZDASÁG GLOBÁLIS BEÁGYAZOTTSÁGÁNAK ERŐSÍTÉSE

Az elmúlt másfél évtizedben a térség gazdaságát a gyenge dinamizmus, a lassú szerkezetváltás és csökkenő reáljövedelmek jellemezték, s a kedvezőtlen folyamatok okait részben külső tényezőkben: a külföldi befektetők telephely-választási szempontjaiban, és a neoliberais elveken nyugvó, a területi kiegyenlítéssel szemben a versenyképességet erősítő, ágazati szemléletű nemzeti politikákban kell keresnünk. A leszakadás megállítása, a strukturális átalakulás gyorsítása csak külső források bevonásával, illetve a térségi szereplők piaci kapcsolatrendszerének bővítésével, nemzetközi beágyazottságuk erősítésével lehetséges.

II.4.1. rész cél: Beszállítói kapcsolatok kiépítésének a támogatása

A kistérség gazdaságának érzékelhetően gyenge pontjai a gazdasági hálózatok felbomlása után kialakult, erősen atomizált, egymástól elszigetelt vállalkozások szervezetlenségében, gyenge piaci alkuerejében rejlenek. E problémák kezelése csak térségi együttműködéssel, a vállalkozásfejlesztési és szakmai szervezetek, a helyi és dekoncentrált állami hivatalok, valamint a gazdasági szervezetek bevonásával a történhet. Nemzetközi beágyazódásuk elősegítésével a kistérségi foglalkoztatásban kiemelt szerepet játszó kis- és középvállalkozások kapcsolatrendszere bővíülhet, piaci helyzetük stabilizálódhat. Mindez hozzájárul a térség gazdasági teljesítményének javulásához és a lakosság jólétéhez (a jövedelmek növekedésével, a szolgáltatások minőségének és elérhetőségének javulásával stb.).

Ennek érdekében a következő, stratégiai fontosságú lépések szükségesek:

- A helyi vállalkozások ellátása információkkal az őket érintő piaci szegmens folyamatairól, a beszállítóvá válás általános és speciális (ágazati) feltételeiről; sikeres modellek („best practices”) megismertetése;
- A helyi perspektivikus vállalkozások minél magasabb szinten történő integrálódásának a segítése a multinacionális cégek beszállítói rendszerébe a lehetőségek feltérképezésével, a kapcsolatfelvétel elősegítésével;
- A horizontális szerveződések ösztönzése, erősítése a piaci alkupozíciók javítása érdekében, különös tekintettel az agrárszektorra és a gyenge piaci dinamikával jellemezhető feldolgozóipari ágazatokra, valamint a helyi piacokon kulcsszerepet betöltő szolgáltatókra;
- A kistérség vállalkozásai külgazdasági nyitottságának növelése a vállalkozói információs irodán keresztül (nyelvi nehézségek leküzdése, információáramlás), valamint a térségi marketingstratégiában történő megjelenítésükkel.

II.4.2. rész-cél: A térségi vállalatok sikeres integrálása a Szeged Biopolisz Programba

A véglegesítés előtt álló 2. Nemzeti Fejlesztési Terv részeként minden regionális centrum lehetőséget kapott arra, hogy megfogalmazza saját versenyképesség javító, gazdaságfejlesztő pólus stratégiáját. Békéscsaba, mint a Dél-Alföld régió Országgyűlési határozatban nevesített alpólusa (Kecskeméttel és Hódmezővásárhellyel együtt) a négyes célrendszeren belül az innovációs és gazdaságfejlesztési alrendszerekben kell, hogy a helyét megtalálja. A város kifejezve eltökéltségét a teljes közép-békési tér fejlődése iránt, Gyula és Békés városok bevonásával készített közös, a KBC egészére érvényes fejlesztési programot, amely illeszkedik a szegedi Pólus Programhoz. E programokba való bekapcsolódás a térség érdeke, hiszen a regionális pólus programok finanszírozása vélhetően elkülönített keretből történik, mind az ágazati, mind a regionális operatív programokban, s itt csak a belső vetélytársakkal kell versenyezni a fejlesztési forrásokért.

Az innovációs alrendszerhez kapcsolódó, térséget érintő programok:

- Békéscsabai Egészségmegőrző Diagnosztikai és Szolgáltató Központ;
- Gyula és környéke Egészségügyi Technológiai Központ;
- KBC Megújuló Energiák Központja;
- KBC Környezettechnológiai Alprogram I.: „Szemétteleni hulladékból energiát”;
- KBC Környezettechnológiai Alprogram II.: „Élőgép” alapú ökológiai rendszer;
- KBC Biofinomító Program, Biofinomító Innovációs Klaszter létrehozása;
- KBC Regionális Ökogazdálkodási és Élelmiszertermelési Centrum;
- Békéscsabai Regionális Képző Központra épülő humánerőforrás-fejlesztési program;
- Informatikai Tudásközpont és IT Tudás Klaszter kiépítése.

A gazdaságfejlesztési alrendszer részeként a békéscsabai kistérséget érintő programok:

- Pre-inkubációs program regionális kiterjesztése;
- High-tech inkubációs program a fejlődési alcentrumok térségeiben;
- Regionális kockázati tőkealap létrehozása és működtetése;
- Gazdasági Tanácsadó Hálózat létrehozása és működtetése;
- Üzleti Akadémia regionális hálózatának kiépítése, a vállalkozók képzése.

II.5. CÉL: A KÖZÉP-BÉKÉSI EGYÜTTMŰKÖDÉSSEN REJLŐ LEHETŐSÉGEK KIHASZNÁLÁSA

A békéscsabai kistérség a legerősebb részét alkotja egy tágabb, regionális szinten nevesített fejlődési centrumtérségnek, az ún. Közép-békési Centrumoknak (KBC). A térségi fejlesztési elképzelések sikeres megvalósítása számos esetben nem lokális, vagy kistérségi, hanem közép-békési szinten képzelhető el. A KBC, mint integrált várostérség az uniós elvekre épülő kormányzati területfejlesztési politika (pólus-fejlesztés) egyik beavatkozási területét jelenti, másrészt a gazdasági növekedés tényezőinek (munkaerő, felvevőpiac, beszállítói háttér, szolgáltatások stb.) külső befektetőket vonzó, kritikus tömegét is eléri. Ehhez azonban a kistérség sajátosságaira, értékeire, potenciáljaira épülő, pozitív imázs kialakítása szükséges – a közép-békési térség fejlesztési prioritásit figyelembe véve, ugyanakkor meghatározva a azon belül a kistérség helyét, szerepét.

II.5.1. rész cél: Térségi jövőképre épülő marketingstratégia kialakítása

A közép-békési szintű együttműködésben rejülő lehetőségek (kormányzati és uniós források bevonása) és potenciálok (termelési tényezők koncentrációja, kapcsolati tőkék) kiaknázása nem képzelhető el közös kistérségi jövőkép kialakítása és annak megvalósítását támogató, sokrétű (önkormányzati, civil, vállalkozói, intézményi szereplőket magában foglaló) kapcsolatrendszer nélkül. A kistérség közép-békési póluson belüli helyének, szerepének meghatározása és megalapozása ugyanakkor lehetővé teszi a Békéscsaba térségéről kialakult statikus, számos negatív tartalmú elemmel bíró kép megváltoztatását is – az itt élők, az idelátogatók és a befektetők számára egyaránt.

- A térség településeit összefűző kapcsolatrendszerek tartalmának, a térségi együttműködés és jövőkép alapelemeinek definiálása;
- A térségfejlesztési stratégia céljaihoz igazodó, a térségi sajátosságokra épülő (kulturális értékek, hagyományok, speciális termékek), ugyanakkor a térség sajátos érdekeinek póluson belüli megjelenítését is szolgáló, átfogó, strukturált marketingstratégia kidolgozása a Közép-békési Centrum Pólus prioritásaihoz, valamint Békéscsaba városfejlesztési koncepciójához igazodva;
- A kistérség erőforrásainak feltérképezése a marketingstratégia célcsoport-specifikus elemeinek megalapozása céljából, különös tekintettel a célzott befektetés-ösztönzés szempontjaira (II.2.1.) és a térségi vállalkozások kapcsolódási lehetőségeire, illetve a térség lakosságának életminőségére (lakókörnyezet, rekreációs feltételek);
- A marketingstratégia megvalósításához (sikeréhez) szükséges intézményi és személyi feltételek megteremtése: a térségi szereplők együttműködése az új imázs kialakításában, külső kapcsolatrendszereik „feltérképezése” és kiaknázása, a koordináció kereteinek megteremtése (kapcsolati hálók erősítése, a munkaszervezet szerepének definiálása), szemléletformálás (nyitottság és rugalmasság, helyi/térségi értékek és kötődés) a térségi szereplők körében;
- A marketing-mix kulcselemeinek meghatározása kistérségi szinten, a KBC prioritásaihoz kapcsolódva (a gazdasági dinamizmus jegyében: rugalmas, képzett munkaerő, belső

közlekedési feltártság, termelési hagyományok és innováció; a fenntarthatóság jegyében: hagyományok és kultúra, a turizmus fenntartható és "minőségi" elemei, a lakókörnyezet minősége és a rekreációs lehetőségek).

II.5.2. rész-cél: Komplex turisztikai csomagok kialakítása, a térségi idegenforgalmi potenciálok integrálásával

Turisztikai adottságaival a kistérség nem tudja felvenni a versenyt a kiemelt idegenforgalmi körzetekkel, de az ágazat fejlesztése szerepet játszik mint marketing- és gazdaságélénkítő elem, alternatív jövedelemszerzési lehetőséget nyújt egyes vállalkozások számára, a rekreációs fejlesztések pedig életminőséget javító tényezőkként jelennek meg elsősorban a térségben, valamint a tágabb környéken élők számára.

Mivel az idegenforgalmi potenciálok zöme Békéscsabán és Dobozon koncentrálódik, s a másik három község alig rendelkezik a turizmusba integrálható adottsággal, ezért a fejlesztéseket csak a tágabb térség lehetőségeit figyelembe véve lehet és célszerű megvalósítani. Ebben a vonatkozásban komoly lehetőséget jelent Gyula mint kiemelkedő (elsősorban gyógy-) idegenforgalmi központ közelsége, ami a közép-békési térségben összehangolt tevékenységet és fejlesztéseket indukálhat. Magasabb térbeli szinten (Romániába átnyúlóan) nyílik lehetőség közös turisztikai fejlesztésekre a Körösök Völgye Natúrpark keretében.

A kistérség idegenforgalmi versenyképessége növelésének érdekében az alábbi stratégiai feladatok megvalósítása szükséges:

- A térség további turisztikai, rekreációs potenciáljainak feltárása a társadalmi-környezeti fenntarthatóság szempontjának figyelembe vételével (horgászfalu kialakíthatósága a békéscsabai bányatavak környékén, egyéb vízi rekreációs objektumok, táji-természeti és kulturális értékek, hagyományok feltárása, a falusi-tanyai, valamint az ökoturizmus, a vadász-, a lovas-, a kerékpáros, a sportturizmus – beleértve a nemzetközi edzőtáboroztatást –, az egészségturizmus, a természetjárás további lehetőségei);
- A turisztikai és a rekreációs piacon való érvényesülés érdekében az infrastruktúra (ezen belül a kimondottan idegenforgalmi infrastruktúra- és a kapcsolódó szolgáltatási hálózatok) összehangolt kistérségi fejlesztése, turistabarát településkörnyezet kialakítása;
- A kistérségi turisztikai marketing és a kommunikáció erősítése (összehangoltan a közép-békési városokkal), befektetés-ösztönzés a háttér szolgáltatásokban;
- Strukturált turisztikai kínálat teremtése a turisták különböző célcsoportjai számára – a pályázatkészítések során bevonva a helyi vállalkozókat;
- A kulturális, a gasztronómiai és a rendezvényturizmus eseményeinek fejlesztése, térségi (sőt, közép-békési szintű) összehangolása.

III.1. CÉL: ÉLHETŐ ÉS VONZÓ TELEPÜLÉSKÖRNYEZET KIALAKÍTÁSA

A kistérség változatos táji, természeti és kulturális értékekkel, valamint termelési hagyományokkal rendelkezik.

Békéscsaba – mint a kistérség központja - versenyképességének kialakításához– a magas színvonalú szolgáltatások és a megfelelő kulturális és kereskedelmi kínálat mellett - a térség élhető lakókörnyezetének és pozitív imázsának kialakítása szükséges.

Fontos, hogy a versenyképességet növelő gazdasági folyamatok úgy érvényesüljenek, hogy a környezeti, kulturális és természeti értékek ne sérüljenek, maximálisan szolgálják a lakosság életminőségének fenntartását és javítását, illetve a helyi természeti és kulturális erőforrásokat harmonikusan és kíméletesen vegyék igénybe.

A kistérség települései által megvalósított környezet- és természetvédelmi együttműködés, továbbá a közlekedési és gazdasági kapcsolatok környezeti hatásokat szem előtt tartó fejlesztése hozzájárul a térségben élők életkörülményeinek javításához, megteremti a fenntartható fejlődés feltételeit és hozzájárul a biodiverzitás megőrzéséhez.

A Békéscsaba gazdasági dinamizmusa révén erősödő urbanizáció/szuburbanizáció településkörnyezet-formálásának kistérségi szintű szabályozása, az egyenlő esélyeket nyújtó, fenntartható, az Országos Területfejlesztési Konceptió (OTK) elveit követő területhasználat biztosítására irányuló közös tervezés, összehangolt fejlesztés nemcsak jól szolgálja a környezetileg és társadalmi szempontból fenntartható, integrált térségi fejlődést, de nélkülözhetetlen is ahhoz.

III.1.1. rész-cél: A települési infrastruktúra-hálózatok fejlesztése

A jó életminőség, az egészséges lakókörnyezet kialakításának alapfeltétele a megfelelő vízellátás és a hulladékgazdálkodási (szennyvízkezelési) infrastruktúra-rendszerek megléte.

Az urbanizáció egyre gyorsuló folyamatát nem követte adekvát módon azon infrastruktúrák fejlesztése, amelyek a településkörnyezet terheltségének és károsodásának mérséklését, megakadályozását szolgálják. Különösen Békéscsaba külterületei, illetve a községek vannak ebből a szempontból hátrányos helyzetben, ahol az ideiglenes, illetve illegális hulladéklerakók környezetvédelmi és közegészségügyi szempontból kifogásolhatók és magas a közműolló nyitottsága.

Gondot jelent a használaton kívüli hulladéklerakók rekultiválása és a korszerű települési hulladékgazdálkodás lassú kiépülése, továbbá a térség jó minőségű vízellátásának nem megfelelő szennyvíz-elvezetés és -kezelés. A vízgazdálkodási problémák egyrészt hátrányosan érintik a lakosságot, másrészt kedvezőtlenül befolyásolják a gazdasági tevékenységeket (élelmiszeripar, idegenforgalom stb.)

A településeken belüli közlekedési hálózatok az utolsó egy-másfél évtized során jelentős mennyiségi fejlődésen mentek át. A portalanított utak lényegében lefedik a belterületeket, a külterületi utak aszfaltburkolattal való ellátása a lakossági igények és anyagi hozzájárulások függvényében elindult (elsősorban Békéscsabán). Ugyanakkor számos minőségi probléma jelentkezik a régi és az új fejlesztési utakon egyaránt.

Stratégiai feladatok:

- A veszélyes hulladékok, a lakosság és az intézmények, illetve az irodák hulladékainak gyűjtése, valamint a már szelektíven gyűjtött hulladékfajták hasznosítása, szelektív hulladékgyűjtés külterületre, illetve a térség összes településeire való kiterjesztése;
- Az öröklött környezetszennyezés felszámolása, a bányagödrök, régi hulladéklerakók, döngutak kármentesítése;
- A települési közterületek magasabb szintű tisztán tartása jól meghatározott területi, technológiai és szervezeti rendszerrel;
- Közös ivóvízminőség-védelmi célok megvalósítása;
- Közcsatorna-hálózat és biológiai tisztítási fokozattal ellátott szennyvíztisztító berendezések építésével európai kritériumoknak is megfelelő kistérségi szennyvízkezelés megvalósítása, Békéscsaba szennyvizének korszerű technológiával történő tisztítása, valamint a községek szennyvízkezelésének megoldása.
- A belterületi burkolt utak jelentős része kátyús, nyomvályús, a burkolat sok helyen töredezett, ennek rövidtávú kezelése (kátyúzás) és a probléma hosszútávú megoldása (felújítás, szerkezeti megerősítés) ütemes és párhuzamos megvalósítása;
- Békéscsabán (Orosházi út–Gyár u.) és Dobozon (4234. és 4244. sz. utak csomópontja) belüli kiemelten balesetveszélyes csomópontok forgalmi átszervezése, az átadott elkerülőút-szakaszon a Dobozi úti és a Békési úti csomópontok forgalmi biztonságának erősítése;
- Az országos hídfelújítási programnak megfelelően Békéscsabán a 44-es sz. főút átvezető elemeinek erősítése (a budapesti vasútvonalon átvezető mindkét híd, az Élővíz-csatornán átvezető híd), a 444-es sz. út Élővíz-csatornán átvezető hídjának fejlesztése, a 4432. sz. út budapesti vasútvonal felett átvezető hídjának erősítése, valamint Dobozon a Kettős-Körös híd rekonstrukciója a 4234. sz. úton;

III.1.2. rész-cél: Az épített és természeti környezet fejlesztése, minőségének javítása

A természeti értékek védelme mellett az épített környezet, a települések arculatát meghatározó épületek, épületegyüttesek megóvása és felújítása nemcsak a kistérség idegenforgalmi vonzerejét növeli, hanem a helyi kötődést is erősíti. A kistérségi kulturális értékek részét képezik a nemzetiségi (szlovák, cigány) hagyományok (nyelv, szokások, építészeti és tárgyi emlékek) is. Ezek ápolása és megőrzése is fontos feladat, mivel a kistérség sajátos vonásainak megőrzését segíti.

A kistérség települései közül Békéscsabát, valamint Békést és Gyulát (azaz a KBC településeit) összekötő Élővíz-csatornát, mint a térség ökológiai folyosóját, rossz vízminőségi és -mennyiségi mutatók jellemzik, ugyanakkor szűkebb környezetének állapota sem minden esetben kielégítő. Mindezek következménye a rossz ökológiai és településképi állapot.

A biodiverzitás megőrzésére is alkalmas zöldterületek, közparkok, természeti területek száma kevés, a meglévők állapota pedig minőségi fejlesztést igényelnek. A védelmi és kondicionáló erdősávok hiánya, illetve az alacsony ápoltsági-fenntarthatósági színvonal komoly egészségügyi és városképi hátrányokkal járnak.

Az Élővíz-csatorna, mint sokfunkciójú, mesterséges ökológiai zöldfolyosó nemcsak a város, de a szűkebb térség számára is egy mindenki által, elsősorban rekreációs célból használható, egészséges ökológiai rendszernek kell lennie, és mint ilyen, a "folyosónak" idegenforgalmi szerepet is biztosít. Mindezek a funkciók a humánökológiai feltételeknek megfelelően teljessé válnak. A cél eléréséhez elsősorban a megfelelő vízmennyiség és vízminőség biztosítására, és a csatorna parton tájba illő zöldterületek kialakítására van szükség.

A Közép-békési Centrum, valamint a kistérség településeit összefogó, illetve övező ún. „green-belt” övezet kialakítása csak minőségi, multifunkcionális zöld területek megteremtésével valósítható meg. A településkörnyéki erdők a jó megközelíthetőség miatt a lakosság rekreációs igényét, szennyezés-tompító szerepüknek köszönhetően pedig a tisztább városi levegő kialakulását jól szolgálhatják. A szomszédos települések együttműködésével a térség biológiai sokszínűségének megőrzése, a fenntartható fejlődés feltételeinek megteremtése, vonzó környezet biztosítása valósítható meg a lakosság számára.

Az egyelőre spontán folyamatok által uralt, a formálódó Közép-békési városrégióban, s azon belül a Békéscsabai kistérségben zajló kisebb léptékű „külső” (a kistérség községeit érintő) és nagyobb mérvű „belső” (Mezőmgyer, Gerla és a Fényesi utca területére kiterjedő) szuburbanizáció és a városperemek, egykori zártkertek, külterületek egy részének gyors átalakulása jelenleg még a községek szociális terheit növelő, konfliktusokat eredményező, a telekspekuláció lehetőségeit hordozó térátalakulás. Hogy a lakáskínálatot szélesítő, a kistérség népességmegtartását, illetve -vonzását növelő, de ne a szegregációt erősítő folyamattá váljon, s hogy élhető településkörnyezetet eredményezzen, ahhoz nemcsak a térség (különösen Békéscsaba) gazdaságának dinamizálódására, de összehangolt területhasználat- és ingatlangazdálkodás- (és közlekedés-)tervezésre is szükség van.

Mindezen célok eléréséhez az alábbi intézkedések szükségesek:

- Az Élővíz-csatorna vízminőségének, mennyiségének és környezetének megőrzése, valamint ésszerű használata az érintett települések hatékony, koordinált részvételével;
- A táji értékek megőrzésével különböző rekreációs tevékenységek ösztönzése;
- A fejlesztések során a hagyományos táj- és a határhasználat, az antropogén tájelemek, a műemlékek, a régészeti, történelmi, néprajzi örökség fennmaradásának biztosítása; a népi építészet, kézművesség és gazdálkodási kultúra ápolása;
- A kulturális örökség kisugárzásának erősítése, a nemzetiségi (szlovák, cigány) hagyományok átörökítése, helytörténeti gyűjtemények, tájházak kialakítása, részben idegenforgalmi hasznosítása (tanyamúzeum, vendéglátóhely), helytörténeti monográfiák és egyéb, a településeket bemutató kiadványok megjelentetése, illetve ezek régióbeli és országos megismertetése, a településmarketingbe történő beépítése;
- Hagományos művelési és beépítési mód megváltoztatásához kapcsolódó engedélyezés szigorításával a sajátos alföldi tájkarakter, mezővárosi település-struktúra megőrzése;
- A helyi civil szervezetek településszépítő és településvédő tevékenységének támogatása, cselekvési programjaik összehangolása, társadalmi bázisának szélesítése;
- A települési örökségvédelmi hatástanulmányok elkészítése, a kistérségi együttműködés erősítése az épített környezet hatékonyabb védelmére, a sikeres közös pályázatok elnyerésére;

- A lakóhelyi és rekreációs szuburbanizáció, a gazdasági növekedés tereinek sürgős lehatárolása Békéscsaba belváros-fejlesztési tervének készítésével összeegyeztetve (Békéscsaba Városfejlesztési Konceptió 2.4. fejlesztési irány), az Európai Területfejlesztési Perspektíva (ESDP) közös (agglomerációs) lakóövezetek kijelölésére vonatkozó javaslatait figyelembe véve, a települések fizikai összenövésének megakadályozását, a zöld területek védelmét, a hatékony és fenntartható területhasználatot, kiegyensúlyozott térszerkezet kialakítását megcélózva;
- A felhagyott gazdasági ingatlanok kistérségi kataszterének elkészítése; az ilyen ingatlanok hasznosítását a tulajdonosokkal együtt megtervező kistérségi koncepció kidolgozása, figyelemmel az OTK barnamezős fejlesztéseket preferáló, az erőforrások védelmét szolgáló területhasználatot ösztönző elveire;
- A tanyás térségek revitalizálásának az OTK-ban középtávon (2013-ig) teljesítendő területpolitikai céljához igazodva átfogó – azonban az eltérő funkciójú és társadalmi problémákat hordozó tanyákra differenciált célokat és beavatkozási területeket felvázoló – kistérségi tanyafejlesztési program kidolgozása a külterületi rendezési tervek összehangolásával, figyelemmel a természeti és kulturális táji értékek megóvásának, a földvagyon fokozott védelmének fontosságára, a külterületi útvagyon tisztázásának, a földutak felmérésének szükségességére, a közútépítések esetén felmerülő mezőgazdaságterület-izoláció, telekspekulációs lehetőségek elkerülésének szempontjaira;
- A területhasználat, a szuburbanizáció, a városi növekedés és szlamosodás rendszeres nyomon követése, a szabályozási tervek, illetve helyi építési szabályzatok következetesebb betartatása.

III.2. CÉL: VERSENYKÉPESSÉGET ERŐSÍTŐ TÉRSÉGI HÁLÓZATI KAPCSOLATOK FEJLESZTÉSE

A lakosság életminőségének javításához szükséges hatékony és fenntartható vízrendezési, hulladékgazdálkodási és közlekedési fejlesztési feladatok csak térségi szintű összefogással valósíthatók meg. Az ár-, illetve belvíz veszély ellen településhatárokon átnyúló, komplex vízrendezési tervekkel lehet védekezni. A keletkező termelési és lakossági hulladék korszerű gyűjtése és kezelése ma már csak integrált szolgáltatói tevékenységgel oldható meg a legoptimálisabban. A korszerűtlen hulladéklerakók bezárásával egyidejűleg olyan térségi ellátó rendszer kiépítésére van igény, amely egyszerre oldja meg a hulladék szelektív begyűjtését, hatékony elszállítását, reciklálását és tárolását. Mindez elsősorban a szükséges információs háttér megteremtése, közös víz- és hulladékgazdálkodási célok megfogalmazása, árvízvédelmi együttműködés megalapozása, illetve az ökofolyosók kialakítása révén oldható meg. Ugyanakkor a térségi elérhetőségi/forgalmi problémák, konfliktusok megoldására is szükség van, egyrészt az ökológiai szempontok érvényesítésével a közlekedésfejlesztésben, másrészt – az esélyegyenlőség szempontjából is fontos – informatikai háttér biztosításával.

III.2.1. rész cél: A településközi infrastruktúra-összeköttetések kiépítése, javítása – közutak, informatikai hálózat

A térség közlekedési feltártsága nem rossz, de a forgalom további várható növekedésére tekintettel további hálózati fejlesztéseket igényel. E feladatoknál sem várható a térség önkormányzataitól, hogy kizárólag saját erőből valósítsák meg a fejlesztési feladatokat, de fontos az országos szinten megjelenő célpályázatok kihasználása, a projektek előkészítése, a sikeres pályázathoz szükséges önerő biztosítása.

A kistérség fejlődésének és a térségen belüli esélyegyenlőség megteremtésének egyik leghatékonyabb eszköze lehet a térségi szintű informatikai hálózat kiépítése, tartalomfejlesztése. A technikai háttér – a szélessávú adatátvitel lehetősége – adott a térség minden településén, a cél az intézmények és a meghatározó térségi szervezetek, vállalkozások, majd a lakosság mind szélesebb körének bekapcsolása. A „befogadó e-közigazgatás” európai uniós koncepciója alapján elindult törvénykezés (törvény az elektronikus információszabadságról és a közérdekű adatok hozzáféréséről; törvény a közigazgatási eljárásról) és online szolgáltatás-fejlesztési lépések (pl. ügyfélkapu) megteremtették a térségi fejlesztések kereteit, melyet csupán fel kell tölteni a térségre jellemző speciális tartalmakkal (pl. helyi rendeletek, formanyomtatványok, eljárási rendek, értesítők, információk). A jelenleg elérhető versengő technológiák (ADSL, kábeltelevíziós hálózatok, EDGE), illetve a bevezetés előtt/alatt álló új lehetőségek (WiMax, 3G) elvben a térség településein élők nagyobb része számára már most is elvi lehetőséget nyújtanak egy ilyen térségi hálózat előnyeinek kihasználására, ám a szolgáltatások árszínvonala különösen a külterületeken még korlátozza a rákapcsolódások tömeges terjedését. Ezzel együtt, egy nyílt platformra építkező fejlesztés, komoly keresletet indukálhat már rövid távon.

Stratégiai feladatok:

- A nagyváros belső forgalmát tehermentesítő új, a községek közlekedési zártságát oldó, még hiányzó elemek megvalósítása kiemelt figyelmet fordítva Csabaszabadi, Kétsoprony, Telekgerendás (Telekgerendás-4432. sz. út) és Doboz (Doboz–Békés) sajátos igényeire.
- Folytatni kell a belterületi határon túl is a városba vezető, a térség településein áthaladó főbb útvonalak állapotának javítását;
- Célszerűnek látszik (részben a tulajdonosi kör lakóhelyi jellemzői miatt) a külterületi utak összehangolt fejlesztése, különös tekintettel a mezőgazdasági nehézgépekkel is járt földutakra, ezek csatlakozási pontjaira az országos és önkormányzati burkolt hálózati elemekhez (sárfelhordás, töredezés);
- A térségi közlekedési szokásokhoz igazodóan, s a turisztikai kínálat fejlesztése kapcsán is a jelenleginél nagyobb figyelmet kell fordítani a térségi összefüggő kerékpárút-hálózat kiépítésére, a meglévő elemek műszaki állapotának fenntartására, a turisztikai fejlesztések közül a Kettős-Körös árvízvédelmi töltésén kiépítendő szakasz mellett a főbb látványosságok megközelíthetőségét szolgáló elemek megvalósítása kell, hogy prioritást kapjon;
- Az egységes technológiai platformon kiépítendő informatikai hálózat fel kell, hogy ölelje a térség intézményeit, nyitottan a vállalkozói szféra és a már üzemelő közösségi Internet elérési pontok felé; tartalmi szempontból az e-közigazgatás fejlesztése mellett egyre inkább alkalmassá kell válnia az e-gazdaság szolgáltatásainak nyújtására is.

III.2.2. rész cél: Az ár-, bel- és csapadékvíz-problémák integrált térségi kezelése

Az egészséges életfeltételeket biztosító, harmonikus kertvárosi kistérség kialakítása csak a potenciális természeti kockázatok minimalizálásán keresztül érhető el.

A Gyula-Dobozi ártér árvízvédelmi szempontból kritikus térségnek számít, ahol időszakos árvízi kockázattal kell számolni, továbbá a kistérség belvív-veszélyesség szempontjából érzékeny területen helyezkedik el, amihez – a természeti adottságokon kívül - a kommunális szennyvíz-elhelyezés problémája is nagymértékben hozzájárul.

A vízgazdálkodás problémáinak megoldása településközi, megyei, régiós és az országhatáron átnyúló egyeztetést, együttműködést igényel. Az ár- és belvívvédelmi biztonság érdekében a véd-, illetve teljesítőképességnek megfelelő üzemeltetés biztosítása, a folyamatban lévő fejlesztések továbbvitele szükséges.

Stratégiai feladatok:

- Megfelelő vízmennyiség biztosítása, a felesleges vízmennyiség hatékony visszatartása, illetve elvezetése;
- Közös árvízmentesítési, belvívvédelmi, és vízpótló rendszerek megvalósításával kapcsolatos célok megfogalmazása a KBC településeivel együttműködve;
- Az ár-, és belvívmentés védvonalainak és műszaki objektumainak telepítése és azok állandó ellenőrzése.

III.2.3. rész-cél: A környezetkímélő hulladékgazdálkodás kereteinek kialakítása

Az élhető és attraktív lakókörnyezet kialakításának alapvető felvétele a hulladékmentes térség kialakítása. A környezet-egészségügyi szempontok legmeghatározóbb kritériuma a keletkezett hulladék-típusok legmegfelelőbb összegyűjtése és kezelése.

A településkörnyezet védelme az EU-szabványokat figyelembe vevő területileg összehangolt, új, komplex hulladékgazdálkodási rendszer bevezetését teszi szükségessé.

Stratégiai feladatok:

- Közös hulladékgazdálkodási akcióterv kidolgozása;
- Összehangolt hulladékgyűjtés és –szállítás megvalósítása;
- Egységes, integrált hulladékkezelési technológiák alkalmazása (csökkentés, újrahasznosítás, újrafeldolgozás).

III.3. CÉL: AZ INFORMÁCIÓS, KÖZLEKEDÉSI ÉS LOGISZTIKAI CSOMÓPONT-SZEREP ERŐSÍTÉSE

A megyeszékhely és térsége csomóponti szerepe jelenleg elsősorban a KBC és a megye szintjén érzékelhető, régiós, országos, vagy euroregionális léptékben azonban csak másodlagos a jelentősége. A térségi versenyképességet közvetlenül erősítő infrastrukturális fejlesztések között előkelő helyre kell rangsorolni a közlekedési és logisztikai ágazathoz köthető beruházásokat, mint a gazdaság dinamikusabb fejlődésének alapfeltételeit. Az elmúlt évtized fejlesztései nyomán, illetve az országos és európai szintű közlekedésfejlesztési prioritások ismeretében állítható, hogy a térség e tekintetben kedvezőbb előjelekkel indulhat neki a hálózati fejlesztéseknek, mint bármikor korábban a rendszerváltás másfél évtizedében. A várt gazdasági hatás azonban csak akkor következhet be, ha a fejlesztések egymásra épülve, egymás hatását erősítve haladnak, s a térségi gazdasági szereplők előzetesen felkészülnek a fejlesztések révén megnyíló új lehetőségek kihasználására.

III.3.1. rész-cél: Nagytérségi és nemzetközi közlekedési csomóponti szerep erősítése

A térség közlekedési csomóponti szerepe a megyén belül erős, de nemzetközi és országos összevetésben további beruházásokat igényel. A fejlesztések a térség közlekedési helyzetének javításában játszhatnak kulcsszerepet. A nagytérségi kapcsolatok javítását célzó programok esetében az elsődleges feladat a célzott, térségi szinten (esetleg KBC-szinten) egyeztetett lobbitevékenység, főként a megvalósítás ütemezését, a kiépítési paraméterek javítását szolgálva. E feladatok esetében belső politikai konszenzust kell kialakítani, hogy a különböző pártok szakértői csoportjaiban folyamatosan felszínen lehessen tartani a térség megalapozott fejlesztési igényeit.

Stratégiai feladatok:

Vasúti, kötöttpályás fejlesztések:

- A B.1. kategóriájú (egyéb fővonal) Szeged-Békéscsaba-Kötegyán-országhatár (esetlegesen tovább Nagyvárad) fejlesztése a régió belüli áramlások javítása, illetve az Alföld-Fiume vasútvonal távlati revitalizációja érdekében;
- A Közép-békési térség jövője szempontjából kiemelt fejlesztési feladat a három város közötti modern, környezetkímélő kötöttpályás tömegközlekedési hálózat kiépítését, melynek csomópontja a békéscsabai vasúti pályaudvar; a térség települései számára a fejlesztés előnyét Gyula és Békés könnyebb elérhetősége jelentené, melyet a menetrendek összehangolásával lehet biztosítani; a fejlesztés megvalósulása esetén fel kell vetni egy Közép-békési tömegközlekedési tarifaközösség kialakítását, mely a mobilitást olcsóbbá, az árakat kiszámíthatóbbá tenné.

A közutakat érintő fejlesztések:

- A nagytérségi közlekedési potenciál javítása szempontjából különösen fontos a megyeszékhely-főváros gyorsforgalmi közúti kapcsolat kialakítása (M44);
- Hosszú távon (2010 után) meg kell kezdeni az M47 (transzverzális) gyorsforgalmi út előkészítési munkálatait, elsőként a Szeged-Békéscsaba, majd ütemezetten a Békéscsaba-Debrecen szakaszra;

- A méhkeréki határátkelőhely felértékelődése (román uniós tagság 2007-től) miatt a Mezőberény-Békés-Doboz-Sarkad-Méhkerék-országhatár szakasz, a Mezőberény-Békéscsaba, illetve a Doboz-Békéscsaba (Doboz déli elkerülő szakasszal együtt) szakasz főútvonalai jellemzőkkel történő kiépítésének elindítása;
- Az országos tervek szerint a kijelölt útszakaszok burkolati megerősítésének (11,5 t-s tengelyterhelésre való kiépítés ütemezett folytatása), valamint a tágabb térségi áramlásokat fékező hídfelvezetések (44. sz. főút és 47. sz. főút 2008-ig) továbbvitele;
- A regionális jelentőségű mellékutak közül kiemelt figyelmet kell fordítani a Békéscsaba-Csanádapáca-Tótkomlós-megyehatár, valamint a Gyula-Doboz-Vésztő-Szeghalom útvonalak fejlesztésére;
- A *vízi közlekedés fejlesztése* kapcsán kiemelt feladat a hajózhatóság feltételeinek megteremtése a Körösökön; első ütemben a turisztikai célú forgalom lebonyolítására alkalmas parti létesítmények kialakítása, az áruforgalom bázisainak fejlesztése kapcsán konkrét hatástanulmányok elkészítése, költség-haszon elemzés kidolgozása;
- A *regionális repülőtér szolgáltatásainak fejlesztésével* – különös tekintettel a cargo- és a charter-járatokra – a békéscsabai térség a potenciális befektetők és látogatók mentális térképén történő megjelenítése, „elérhető” célpontként.

III.3.2. rész-cél: Logisztikai és azt támogató informatikai fejlesztések

A békéscsabai kistérség, illetve a tágabb értelemben vett közép-békési térség logisztikai potenciálja regionális, országos és nemzetközi viszonylatban is jelentős. Bár az Országos Területfejlesztési Konceptió a 13 országosan kiemelt logisztikai centrum között nem szerepelteti név szerint a térséget, de a regionális fejlesztési dokumentum (2005) már igen, egy szinten Kecskeméttel és térségével. A térségben jelenleg két, a közeljövőben megvalósuló repülőtér-fejlesztés után három közlekedési rendszer (vasút, közút, légi közlekedés) csomópontja lesz megtalálható. A logisztikai bázis elemei közül a konténerterminál már üzemel, ipari vágánnyal elérhető a város északi ipartelepe, átadás előtt áll a békéscsabai elkerülő út harmadik szakasza (Békési úttól a Szarvasi út-Orosházi út kereszteződéséig), amelyen keresztül a repülőtér és a nagyobb ipari és raktárbázisok közötti közvetlen kapcsolat teremődik meg.

Stratégiai feladatok:

- A helyi székhelyű nagyvállalatok mellett számos külső döntési központból irányított cég is itt létesített legalább megyei szintű elosztóközpontot, raktárbázist. E cégek logisztikai igényének távlati kielégítésére, a térségi és regionális áramlások jelenleginél hatékonyabb irányítására, a háttérpari kapacitások fejlesztésére szükséges egy integrált logisztikai háttér kialakítása. E szerep létjogosultságát erősíti, hogy Békéscsaba és térsége a nemzetközi tranzit-áramlásoknak is országos jelentőségű csomópontja, különösen a Dél- és Délkelet-Románia és Bulgária, illetve a Közel-Kelet felől érkező vasúti és kamionforgalom szerepe meghatározó (gyulai közúti és lökösházi vasúti átkelőhelyek).
- A helyi gazdaság specializációja lehetővé tenné a repülőtéri kapacitások kihasználásával a vetőmag, primőrárak, virágkertészeti termékek, gyümölcsök, valamint a térséget (és a

KBC térségét) jellemző egyedi termékek nyugat-európai piacokra juttatását, egy erős logisztikai bázis és háttérpar megteremtésével.

- A logisztikai szolgáltatások fejlesztése elképzelhetetlen magas szintű támogató informatikai háttér kialakítása nélkül, különösen a raktározás területén, a just-in-time rendszerek bevezetése érdekében. Ezzel kapcsolatosan a hazai kedvező tapasztalatok átvétele látszik célszerűnek, mint egy önálló szoftverfejlesztés elindítása.

TÁRSADALMI, GAZDASÁGI ÉS KÖRNYEZETI HATÁSVIZSGÁLAT

Társadalmi hatások

- A területfejlesztési koncepcióban felvázolt célok és beavatkozási területek nem ölelik fel a térségben, a térség településein végrehajtandó összes fejlesztési feladatot. Az elkészített *terv prioritásokra épül, súlypontosz*, és - az elkerülhetetlen döntési helyzetek kezeléséhez - fontossági sorrendet is megjelöl. Abban az esetben, ha a beavatkozás csupán néhány ponton (ágazatban, intézményi körben, településen stb.) történik meg, és az egyensúly hiánya (néhány célnak a többi rovására történő megvalósítása) tartósan fennmarad a fejlesztési tevékenységben, a tervezés alapelvei (fenntarthatóság, esélyegyenlőség, partnerség) sérülnek, s az alapcélban megfogalmazottak sem teljesülhetnek. Ebben a tekintetben sok bizonytalanságot hordoz a még formálódó nemzeti szintű forrásmegosztás, a regionális operatív programok tartalma, és a várható igazgatási és ágazati reformok irányai (a kistérségek státusza, a normatív finanszírozás rendszerének alakulása stb.) csak úgy, mint a szereplők (így pl. a települések) erőforrásokért zajló versenye, az ezt fenntartó nemzeti politikák.
- Egyes szolgáltatások kistérségi szinten történő szervezésével biztosítható a *lakosság magasabb szintű ellátása, életminőségének javítása*. A hatékonyság növelése, amely óhatatlanul térbeli koncentrációval – adott esetben szervezeti átalakulással, centralizációval is – jár, konfliktusok forrása is lehet (pl. az elérhetőségi problémákból adódóan), amely éppen a leghátrányosabb helyzetűek további leszakadásához vezethet, s általában véve is a társadalmi kohézió erősítése ellenében hat.
- A *helyi társadalom civil szerveződéseinek erősítése*, térségi kapcsolatrendszereik bővülése lehetővé teszi számukra, hogy számos feladatot vállalhassanak fel a szociális problémák kezelésében, a munkanélküliség csökkentésében, az életminőség javításában, a helyi/térségi kötődés erősítésében, ugyanakkor a "civiliek" – ha részeseivé válnak –erősíthetik a tervezési folyamat és a megvalósítás *társadalmi beágyazottságát*, támogatottságát, tehát az alapcél megvalósulását.
- A *térségi egészség-, oktatás- és szociálisellátás-fejlesztési célok* megvalósítása eredményeként *egészségesebb*, a változó munkapiaci körülményekhez *rugalmasabban alkalmazkodó társadalom* képe rajzolódhat ki, amely képes hatékonyan kezelni egyrészt a jelenlegi leszakadó/stagnáló helyzetből adódó, másrészt a gazdaság szerkezeti átalakulásával járó konfliktusokat is. Míg az átalakuló, magasabb szakmai színvonalon folyó alapfokú oktatás a társadalmi integráció - a kohézió - fontos színterének és eszközének tekinthető, a munkaerőpiaci követelményekkel összehangolt szakképzés, valamint át- és továbbképzési rendszer fontos szerepet tölt be a térségi gazdaság dinamizálásában, a jövedelmek növelésében, a fiatalok "megtartásában" – a térség kedvezőtlen demográfiai folyamatainak megállításában.
- A hatékonyan működő *kulturális szolgáltatások bővítése* ösztönzi az emberek helyes életmódjának kialakítását, ugyanakkor az intézmények kulturális, hagyományápoló kistérségi rendezvényeikkel erősítik az együtt gondolkodást, a kistérségi kötődés kialakulását. A kistérségben előállított *speciális*, csak e térségre jellemző *anyagi és szellemi javak* előállítása a hagyományok és a kulturális örökség megőrzésén keresztül

erősíti a kistérségben élők identitását, ugyanakkor segíti a kistérség egyedi, jól azonosítható arculatának a kialakítását, a külső szereplők (befektetők, turisták) számára is.

Gazdasági hatások

A békéscsabai kistérség fejlődését alapvetően befolyásolja a térségi gazdaság teljesítménye, versenyképessége és újdonságokra való fogékonysága, az állandóan változó külső környezethez történő alkalmazkodása. Ahhoz, hogy a koncepcióban megfogalmazott alapcél elérhessük, a gazdaságban több, alapvető jelentőségű folyamatnak kell párhuzamosan – és sikeresen – végbemennie. Ha ezek közül bármelyikben kudarcot vallunk, az megkérdőjelezi az alapcél teljesülését.

- A helyi gazdasági szereplők versenyképessége országos összevetésben is gyenge, komparatív előnyeik részben az országon belül alacsony bérköltségben jelennek meg. Románia és Bulgária Uniós csatlakozása, illetve Ukrajna fokozatos vissza-integrálódása az európai gazdasági térbe ezt az előnyt jelentősen erodálja, s felértékeli Románia nyugati határtérségét, annak erős gazdasági centrumait (Nagyvárad, Arad, Temesvár). Ezért a versenyképesség új elemeit kell megtalálni és fejleszteni a sikerhez.
- A térség gazdasági szerkezetében olyan szektorok töltenek be meghatározó szerepet az értéktermelésben, amelyek sem a globális gazdaságban, sem a hazai struktúrában nem tekinthetők húzóágazatoknak. E tevékenységi körökben a hazai és nemzetközi verseny különösen erős, a hazai és külső piacok – különösen a tömegárukból – telítettek, a piacok bővülési üteme mérsékelt. Szerkezetváltás nélkül a térség gazdasága tartósan alacsony szintű növekedésre, csökkenő nyereségszintre és ennek következtében alacsony szinten mozgó beruházási rátára, lassú technológiai lemaradásra van ítélve.
- A kistérség gazdaságának gyenge pontja a foglalkoztatás alacsony szintje. A munkanélküliségi ráta, de főként az inaktív népesség aránya tartósan magas. Mindez alacsony háztartási jövedelmeket, viszonylag mérsékelt fogyasztási szintet jelent, ami a gazdaság lokális piacra termelő-szolgáltató része számára korlátos fizetőképes keresletben jelentkezik, rontva fejlődési lehetőségeiket. Számottevő foglalkoztatás-bővülés híján a gazdaság fejlődésének esetleges kedvező hatásai nem terülnek szét a lakosság szélesebb rétegeiben, növekedhetnek a térség társadalmában már meglévő egyenlőtlenségek.
- A térség gazdasági sikere csak a partnerség erősítése, a lokális szereplők erősebb együttműködése mellett megvalósítható. Az egyedi sikerek csak tágabb térségi fellendülésbe ágyazottan tehetők tartóssá.
- A békéscsabai kistérséget gazdasági értelemben aszimmetria jellemzi: a térségközpont megyeszékhely a gazdasági potenciál túlnyomó részét adja. Ezzel együtt a térségi siker záloga az lehet, ha a kisebb települések is esélyt kapnak a fejlődésbe való bekapcsolódásra, a várható kedvező hatások a helyi (települési) gazdaságok fejlődésére is húzó hatást képesek gyakorolni.
- A gazdaság átfarmálása csak akkor lesz sikeresnek tekinthető, ha az hosszú távon is fenntartható marad, nem gerjeszt kezelhetetlen belső (társadalmi, településközi) feszültségeket, kevésbé érzékeny a piac ciklikus változásaira, ugyanakkor társadalmi és környezeti értelemben sem követel megfizethetetlen árat.

A gazdaságfejlesztésre irányuló törekvések a célpiramisban megfogalmazott öt cél teljesülése mellett tűnik reálisnak.

- A térség foglalkoztatási szintjének bővítése tartósan – a hazai és nemzetközi tapasztalatok tükrében – döntő mértékben a mikro-, kis- és középvállalkozói rétegtől várható. Ezek megerősítése nélkül sem a térség egészét érintő gazdasági fejlődés, sem a várt kedvező hatások térbeli szétterülése nem várható. A KKV-szektoron belül kiemelt figyelmet kell fordítani az egyedi, magas hozzáadott értéket termelő, piaci réseket betöltő, illetve a térségi kézműves hagyományokat továbbvivő vállalkozásokra, mert ezek jelentik a csoport leginkább perspektivikus részét. Az ökológiai szempontok érvényesítése a gazdasági szerkezet átalakításában (ennek ösztönzésében) biztosítja a struktúraváltásra épülő növekedés fenntarthatóságát.
- A térség gazdasága az elmúlt másfél évtized során kedvezőtlen irányban fejlődött: a helyben megtermelt alapanyagok feldolgozottsági foka csökkent, a fajlagos hozzáadott érték általában mérséklődött. Amennyiben ezt a folyamatot sikerül megállítani, a térségben megtermelt érték növekszik, javulnak a vállalkozások kilátásai és a lakosság jövedelmi helyzete, így megállítható a térség hazai és nemzetközi gazdasági rendszeren belüli leértékelődése, pozícióvesztése.
- Az újdonságokra való fogékonyság a térség vállalkozásai körében mérsékelt, ez alól az itt megtelepedett, külső döntési központból irányított cégek nagyobb része sem jelent kivételt. A nemzetközi piacokon megjelenő és alkalmazható innovációk jó része el sem jut a vállalkozókig, az irányítók és a menedzsment tudása sok esetben elégtelen az újdonságok bevezetéséhez. A szükséges háttérfeltételek megteremtése és a vállalkozói tudásszint növelésével bővül azon térségi szereplők köre, amelyek a változó piaci feltételekhez rugalmasan alkalmazkodnak, kilépnek külső piacokra, és a térség stabil foglalkoztatóivá válnak.
- A térségben megalakuló vállalkozások száma nem alacsony, de jelenleg az inkubációs háttér alig három tucat cég számára érhető el. Így számos ígéretes ötlet nem lesz megvalósítható, több perspektivikus induló cég eleve sikertelenségre van kárhoztatva. Az inkubációs keretek bővítésével az induló vállalkozások közül több erősödhet meg a térségi piacon, és válhat a gazdaság stabil elemévé.
- A fenntarthatóság és a tartós versenyelőny megszerzésének egyik – jelenleg alig alkalmazott – eszköze a környezetkímélő technológiák korai alkalmazása. Ezek bevezetésével – átmenetileg megnövekedő költségszint mellett – tartós versenyképesség javulást lehet elérni, miközben a környezetterhelést is számottevően csökkenteni lehet a térségben, javítva a lakosság életminőségét.
- Az informatika megjelenése a vállalkozói szférában országos összehasonlításban alacsony szintű, igaz, az elmaradás a vidék fejlett térségeitől jóval kisebb, mint a gazdaság egyéb szegmenseiben. Az információs technológiák infrastrukturális kereteinek bővülése, alkalmazásuk elterjedése csökkenti a közlekedési helyzetből eredő hátrányokat, lehetővé teszi új (IKT-ra épülő) ágazatok megjelenését, és javíthatja a térségi vállalkozások versenyképességét, a rugalmasabb piaci alkalmazkodás feltételeinek megteremtésével.
- Bár a térség gazdaságában a meghatározó szereplők jelentős része nemzetközi piacokon is megjelenik, a gazdaság egészének beágyazottsága a globális gazdaságba mérsékelt, inkább egyirányúnak tekinthető: a térségi vállalkozások a helyi piacon megjelenő versenytársak által támasztott kihívásokra próbálnak választ adni. A lehetőségek a következő években egyrészt a Magyarországon (esetleg Nyugat-

Romániában) megtelepedett/megtelepedő nagy termelő vállalatok beszállítói hálózatába való integrálódásban, illetve a biotechnológiai tudásalapú fejlődés felé való elmozdulásban lelhetők fel. Ennek ösztönzésével javítható egyes térségi vállalkozások innovációs készsége, piaci pozíciója, és ezzel új, stabil elemek jelenhetnek meg a gazdaságban.

Környezeti hatások

Alapos környezeti hatástanulmány elvégzéséhez egyrészt az operatív programok kidolgozása, másrészt a megfelelő információs, monitoring rendszer kialakítása és működtetése után lesz lehetőség. Korábbi empirikus kutatásokra támaszkodva azonban már a koncepcióban is jelezhetők azok a gyakorlatban bizonyított ok-okozati összefüggések, amelyek utalnak a megvalósítás során feltételezhetően bekövetkező legfontosabb környezeti változásokra és várhatóan felmerülő konfliktusokra.

- A sérülékeny ökoszisztéma stabilitásának megőrzése és a fenntarthatóság elvén alapuló társadalom-környezet-gazdaság rendszer optimális kialakítása szempontjából reális cél a környezetével harmonikusan élő *társadalom modernizációja*, amely a térség településeinek, vállalkozásainak, civil szervezetinek összefogásával valósítható meg.
- A kistérség és a *KBC településeivel* közösen megvalósított környezet- és természetvédelmi együttműködés, továbbá a közlekedési és külgazdasági kapcsolatok környezeti hatásokat szem előtt tartó fejlesztése hozzájárul a térség biológiai sokszínűségének megőrzéséhez, a térségben élők *életkörülményeinek javításához*, és megteremti a *fenntartható fejlődés feltételeit*.
- A vállalkozói kör, valamint a területfejlesztési és civil szereplők együttműködésével lehetővé válik a térség természeti erőforrásainak kihasználása, nemzetközi meg- és elismertetése. A kistérséget alkotó települések úgy válnak a vállalatok számára *vonzó hellyé*, hogy a településeken élők és dolgozók jó életfeltételei és kellemes környezete is folyamatosan biztosított.
- Az *élelmiszertermelés* EU-konform fejlesztésével lehetőség nyílik egészséges termékek előállítására, ugyanakkor remélhetően „visszaállnak” azok a természetközeli termelési ciklusok is, amelyek valaha kevésbé veszélyeztették a környezetet és a lakosság egészségét. A mérsékelt kemizálás csökkenti a növényvédő mérgek élelmiszerekbe jutásának valószínűségét. A vetésterületek és a területhasznosítás átalakításával lehetővé válik a talaj mennyiségi és minőségi megőrzése, illetve tartalékolása későbbi hasznosításra.
- A *mezőgazdasági melléktermékek* nagy mennyisége olyan bázis, amelyre a hosszú távon a fosszilis energiahordozók felhasználásának csökkentését, esetenként kiváltását alapozni lehet. A geotermikus energia és a termálvizek tekintetében a fenntartható és hosszú távú használat érdekében – szem előtt tartva az ésszerűséget – *a megújuló energiaforrások kiemelt kedvezményeket élveznek* a különböző szintű tervdokumentumokban, s ezt a térségi szereplők jövedelmük növelése céljából kiaknázhathatják.
- A szennyvízcsatorna-rendszer teljes körű kiépítésével, rekonstrukciójával, valamint a kommunális szennyvíz környezetkímélő elhelyezésével és kezelésével a kistérség egyik legnagyobb problémája, *a közműolló túlzott nyitottsága* oldódik meg. A mezőgazdaság, élelmiszeripar és a lakosság szennyvizeinek megfelelő kezelésével elkerülhető az élő- és

mesterséges vízfolyások, valamint a talaj terhelése. Megszűnik a településközi szagterhelés, ami egyrészt az eutrofizáció és a mocsarasodás folyamatának, másrészt a beszivárgó szennyvizek bűzének az eredménye. A felszíni vizek veszélyeztetettségének csökkenésével a potenciális öntözővíz-kivétel lehetősége is növekedhet. A szennyvizek előírt minőségi letisztításával megszűnik a talajvíz — és ezen keresztül a rétegvizek — közvetlen károsító hatása, a kezelt szennyvíz és az inert iszap alkalmas lehet a mezőgazdasági öntözés, illetve hasznosítás számára. A települések még csatornázatlan részeiről a szippantott szennyvizek a szennyvíztelepekre lesznek kiszállíthatók, illetve korszerű közműpótlók létesülnek. Mindezek a fejlesztések a természeti értékek, védett területek védelmét is szolgálják, és megteremthetik e területek természeti egyensúlyát.

- Az gazdaság-, infrastruktúra- és humán erőforrás-fejlesztési lépések tervezésében fontos szerepet kap a környezet megóvása, a környezetgazdálkodás. A térségi vállalkozások versenyképességének erősítése a vállalkozások környezeti cselekvéseit támogatja, illetve hosszú távra érvényes szabályok felállításával, saját *környezetvédelmi stratégia* bevezetésére ösztönözi. A környezetet terhelő tevékenységek hatása a megfelelő műszaki, technológiai beavatkozásokkal csökkenthető. Békéscsaba gazdaságának átalakításához a *környezetkímélő technológiák* terjedésének támogatása úgy járul hozzá, hogy lehetővé teszi a hosszú távon is fenntartható gazdasági fejlődést, ugyanakkor javítja az öt település lakosságának életminőségét is. A *gazdasági tevékenységeket szolgáló, környezetkímélő infrastruktúra* fejlesztése növeli a sikeres alkalmazkodás esélyét, a meglévő, de romló állagú telephelyek megújítása pedig javítja a térség megítélését, és nem utolsósorban komoly környezeti feszültségeket oldhat fel.
- Hatékony, környezetbarát, EU-szabványokat figyelembe vevő, területileg összehangolt, új, komplex kommunális infrastruktúra és közlekedési rendszer kialakítása biztosítja a *zaj- és szennyezésmentes településkörnyezetet*. A *közlekedés-fejlesztési* elgondolások egy része a közlekedésbiztonság, légszennyezés és zajterhelés problémáit igyekszik feloldani. Az elkerülő utak révén csökken a városi forgalomterhelés, a zaj és a légszennyezettség, ugyanakkor felmerül a mezőgazdasági termékek ólomszennyeződésének veszélye. A lakossági, intézményi, illetve termelői *hulladékok* gyűjtése, valamint a már szelektíven gyűjtött hulladékfajták hasznosítása alapvetően hozzájárul a tiszta és élhető településkörnyezet kialakításához.
- A sokfunkciójú, mesterséges *ökológiai zöldfolyosó* („green belt”) kialakítása a szűkebb térség számára egy mindenki által használható, egészséges ökológiai rendszert képez, és mint ilyen, kondicionáló hatást biztosít a belterületi lakóterületek felé. E hatások révén beépül a települések térszerkezetébe és a lakosságnak többfunkciós, napi rekreációs lehetőséget és idegenforgalmi potenciált is jelent. A térség *erdői és zöldterületei*, továbbá a felhagyott bányagödrök vízfelületei és sajátos élőviláguk a lakosság rekreációs igényét, ez által az emberek jó közérzet megfelelően szolgálják.
- A *vízgazdálkodás* problémáinak megnyugtató megoldása településközi, régió belüli, régióközi és az országhatáron átnyúló egyeztetést, együttműködést követel. Az ár- és belvízvédelmi biztonság érdekében a véd-, illetve teljesítőképességnek megfelelő üzemeltetés biztosítása, a folyamatban lévő fejlesztések továbbvitele valósul meg. A vízbázisok lokális és regionális védelmének megvalósítása esetén a rétegvizek elszennyeződésének veszélye minimálisra csökken (kivétel: havária jellegű elszennyeződés), a vízminőség-változás nyomon követhető, és a szükséges intézkedések hatékonyan és időben megtehetőek.

- A város lakosságával történő együttműködés kialakítása érdekében a térségen belül és a nemzetközi együttműködés keretei között újfajta szemlélet, környezetkultúra megteremtése valósul meg, ezzel teremthetők meg az egészséges lakókörnyezet és a fenntartható fejlődés feltételei (vízgazdálkodás, biodiverzitás megőrzése, talajszennyezés stb.). A *hiteles információk nyilvánosságának* biztosítása teszi lehetővé, hogy a helyi társadalom a modern környezetkultúra, környezeti szemlélet birtokában hatékonyabban tudjon részt venni a döntéshozatalban vagy befolyásolni azt. A döntéshozatal során csupán az egymással szemben álló érdekek és az ezeket alátámasztó ellentmondó állásfoglalások ütközhetnek, csak a nyilvánosság széles körű ellenőrzésével garantálható a környezeti szemlélet érvényesítése.
- A jelenleginél szerteágazóbb és mélyrehatóbb környezeti tudat- és szemléletformálás két úton valósul meg: egyrészt a környezeti nevelési program elkészítésével, amely mind az iskolákat, mind a városban működő civil szervezeteket, s ezeken keresztül a lakosokat ösztönzi a környezet védelmére, a környezettudatos életmódra, másrészt a lakosság naprakész és állandó tájékoztatásával. Mindezt a stratégiában javasolt környezeti információs rendszer bevezetése teszi lehetővé.